

Л. Б. Кротенко

Translation

*Навчальний посібник для студентів
4-го курсу*

Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2014

УДК 811. 111 (075)

ББК 81. 432. 1я7

К 83

*Рекомендовано до друку Вченою Радою
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова
(протокол № 10 від 24 квітня 2014 р.)*

Рецензенти:

Скубашевська О. С., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії мови, порівняльного мовознавства та перекладу Інституту іноземної філології НПУ імені М. П. Драгоманова;

Мелько Х. Б., кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології і перекладу Київського національного лінгвістичного університету.

Кротенко Лідія Борисівна

Translation (Module II): навчальний посібник для студентів 4-го курсу спеціальності “Переклад”. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. – 92 с.

ISBN 978-966-660-954-3

Посібник призначено для студентів 4-го курсу спеціальності “Переклад”. Книга складається із взаємопов’язаних розділів відповідно до модулів нормативної програми дисципліни. Кожен модуль містить теоретичний матеріал та вправи на розвиток перекладацьких навичок письмового характеру. Посібник включає теоретико-практичний доробок визнаних фахівців-лінгвістів та авторський ілюстративний матеріал, що складається із текстів для перекладу загальновідомих сучасних письменників та класиків української літератури. Даний навчальний посібник допоможе як в опануванні навичок перекладача, так і в збагаченні культурного світогляду студента.

УДК 811. 111 (075)

ББК 81. 432. 1я7

ISBN 978-966-660-954-3

© Л. Б. Кротенко, 2014

© Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014

CONTENTS

Module II	6
Units of nationally biased lexicon and ways of their translation	7
Translation of idiomatic/phraseological and stable expressions	19
Pragmatic adaptation of a text in translation: adding explanation	55
Common courtesy and political correctness in translation (the choice of words motivated by tact)	58
Translation of the poetry	71

ПЕРЕДМОВА

Курс письмового перекладу з української мови на англійську на четвертому році навчання спрямований на ознайомлення студентів із базовими вміннями, котрими має володіти студент-перекладач. Цей курс має за мету виробити навички письмового перекладу з української мови на іноземну (англійську) мову на практичних заняттях.

Завданням посібника є ознайомлення із закономірностями письмового перекладу в даній галузі, труднощами перекладу граматичних та лексичних явищ української мови на іноземну (англійську) з метою уникнення граматичного буквалізму та формування навичок адекватного письмового перекладу, а також підвищення загальноосвітнього рівня перекладачів та якості їхньої філологічної підготовки, прищеплення навичок самостійної роботи з лінгвістичним матеріалом, що також готує студентів для написання дипломних, магістерських та інших наукових робіт. Представлена в посібнику інформація сприяє інтелектуальному, ідейному та естетичному розвитку студентів, розширенню їх світогляду, зважаючи на залучення у якості практичного матеріалу текстів різних жанрів визнаних авторів.

У результаті вивчення дисципліни за допомогою даного посібника студент повинен

знати: основні теоретичні засади адекватного письмового перекладу (рівні, типи та засоби перекладу, основні перекладацькі теорії) та перекладацького аналізу тексту;

вміти: практично застосовувати лексичні та граматичні засоби перекладу, а також перекладацькі трансформації; застосовувати знання про лінгвостилістичні, комунікативно-прагматичні та гендерні особливості текстів різних функціональних стилів мови до перекладу текстів усіх типів, що вивчались впродовж курсу.

Оволодіння системою знань здійснюється через спеціально відібраний та системно організований теоретико-практичний матеріал за наступними темами (відповідно до затвердженої нормативної програми навчальної дисципліни):

Змістовий модуль 2. Особливості перекладу з української мови на англійську.

Тема 1. Лексикологічні особливості перекладу.

Переклад національно-маркованої лексики.

Способи перекладу національно-маркованих слів та виразів.

Тема 2. Стилістичні особливості формування англійського речення при перекладі з української мови.

Переклад ідіоматичних виразів. Особливості перекладу.

Переклад фразеологізмів. Особливості перекладу.

Переклад прислів'їв та приказок. Особливості перекладу.

Тема 3. Прагматичні особливості формування англійського речення при перекладі з української мови.

Прагматична адаптація тексту при перекладі.

Звичайна ввічливість та політична коректність при перекладі.

Тема 4. Переклад поетичних творів. Особливості перекладу.

Посібник “*Translation*” побудований на основі принципів інформативності, доцільності, комплексності, системності, послідовності та інтеграції культурологічного матеріалу.

Кожний розділ містить теоретичну та практичну частину. Теоретична частина містить узагальнений систематизований виклад навчального матеріалу. Практична частина складається із вправ та оформлена як сторінки зошита з друкованою основою.

Рекомендується для студентів філологічних спеціальностей, що вивчають англійську мову як першу іноземну.

Module III

UNITS OF NATIONALLY BIASED LEXICON AND WAYS OF THEIR TRANSLATION

Each nation in the course of its historical development acquires a great number of features characteristic of the nation only and not pertained to any other, even to a genealogically related nation. The distinguishing features find their reflection in different aspects of material and spiritual life and are materialized in separate words and word-groups designating national customs, traditions, folk rites and feasts, administrative or political systems, etc. They may also designate peculiar geographical, geological or environmental conditions of a nation's life. No less peculiar may also be the cultural or religious traditions of a nation often expressed through certain proper names or names of saints (cf. Ukrainian *Івана Купала*, *Маковія*, or Ireland's *St. Patrick*, Scottish *tartan*, American *Uncle Sam* or the British *John Bull*, the British *Lion*).

Culturally biased, i.e., nationally specific are often elements in a governmental or election systems of a country (cf. the administration, secretaries and undersecretaries or primary elections in the U.S.A.).

The monetary systems in most countries contain some nationally peculiar units as well (cf. *shilling*, *penny*, *rouble*, *dollar*, *hryvnia*). Culturally biased are mostly the titles of address and the ways of conduct, and, at last but not at least, some articles of clothing/footware (cf. the Scottish *kilt*, *tartan*, the Ukrainian *вишиванка*, *кептар* or the American Indians' *moccasins*).

Most peculiar are always national meals, beverages and even partaking of food, established as a result of a nation's agricultural traditions and consumption of peculiar products. The nationally biased notions as non-equivalent units of lexicon are also observed in some national systems of weights and measures (cf. English *mile*, *ounce*, Ukrainian *верста*, *пуд*). All in all, these notions are found in all languages, for example, in **English**: *county*, *borough*, *butterscotch*, *custard*, *muffin*, *toffee*, *bushel*, *chain*, *furlong*, *inch*, *mile*, *pint*, *penny*, *shilling*, *pound*, *lady*, *mister*, *sir*; *lobby*, *speaker*, *teller (Parliament)*, *Lord Chancellor*, *Number 10 Downing Street*, *Whitehall*, etc. **Ukrainian**: *кобзар*, *веснянка*, *коломийка*, *козак*, *запорожець*, *кептар*, *копа (яець)*, *пуд*, *Січ*, *свитка*, *хата*, *лежанка*, *весільний батько*, *троїсті музики*, *вечорниці*, *борці*, *вареники*, *галушки*, *кутя*, *медок*, *ряжанка*, *опришок*, *плахта*, *гривня*; **Russian**: *тройка*, *квас*, *щи*, *самовар*, *колхоз*, *совет (советский)*, *спутник*, *Дума*.

The penetration of a nation's culturally biased specific notions into other national languages is realized in different historical periods through various channels and in most different conditions. The latter include first of all trade contacts in the process of which many notions are borrowed as designators for produce which they signify. The designators may be regular labels (or trade marks) like *bacon*, *champagne*, *jam*, *jeans*, *Coca-Cola*, *corn-flakes*, *macaroni*, *vodka*, *spaghetti*, *sweater*, *tweed*, *whisky*, *pizza*, etc. Some other peculiar national notions /culturally biased notions can penetrate into the target language in the process of

traditional bilateral economic and cultural contacts which may be maintained at different levels. The contacts in their turn may as well be multilateral which often facilitates an international circulation of some specific national notions pertaining to a certain language (or a number of languages). That was the way in which many a specific national term has become widely known (cf. *Cossack/Kozak, steppe, bandoure/pandore, hopak, polka, waltz, beefsteak, pudding, lunch*, etc.).

Still other specific national notions become world-wide known through literary/historic works, through the press or by way of other mass media like the radio or television (cf. *oasis, boycott, hryvnia, Labourist, pagoda, barter, management, picket, taboo, Tory, rickshaw, sauna, Soviet*, etc.).

These and other specific national terms (and notions) found their way to different languages and in the course of some historical period many of them became internationalisms. Although some nationally specific notions signifying important or historical events or magnificent scientific/technological achievements may spread all over the world almost immediately, as it happened in 1825 with the *Decembrists* and later on with the Sovietisms like *kolkhoz, kulak/kurkul, collectivization, Gulag, cosmonaut* and many others.

Therefore, the more important the specific notion is for a certain nation or the world as a whole and the more often it is used in everyday life of a community, the greater is the chance of its becoming an internationalism.

This is not the fate, however, of the overwhelming majority of other specific national notions in all languages, since the borders of a target language are open at any time only for the most important source language specific national notions. Hence, many specific notions referring to localisms i.e. being of exclusively local nature and circulation, remain within the boundaries of the national languages. They may sometimes be known even to a greater part of the national community. These may be archaic notions like the Ukrainian *бунчук, виборний, осаул, тулумбас, сіряк* or localisms like *кулеша, плачинда, верета, пательня, бануш*, etc. Besides, many other rather wide-spread and well-known specific notions within a national community may often be of minor importance for the target language communities, which live under different economic, social, cultural or geographical conditions. Our ordinary reader, for example, would pay little if any attention to the highly specific and unique for every Englishman notions like *latkes, kedgereee* (meals), *proctor or whip* (Parliament), the *Eton* and *Harrow* match, *Charring Cross, the East End, or Bloomsbury*. These culturally biased names are often mentioned in English fiction, especially in the works by the British authors as Conan Doyle, J.Galsworthy, A.Cronin and others. Hence, the names have to be explained to our readers in the footnotes or in commentaries to the novels, e.g.:

They were off immediately, without interference, swinging out of the *East End* in the direction of *Bloomsbury*. (A.Cronin) – Автомобіль зразу ж рушив, і вони без перешкод поїхали з *Іст-Енду* в напрямку до *центрального району Лондона – Блумзбері*.

When the war broke out he had just left *Eton*... (J.Galsworthy) – Коли вибухнула війна, він щойно закінчив *Ітон* (середня школа для привілейованих).

The real meaning of the place names, having so much to say to any Londoner, is scarcely hinted to in the translations above. The *East End*, however, was and remains the workers' part of London, whereas *Bloomsbury* as the central part of it was known during the late 19th - the beginning of the 20th century for the group of poets critical of bourgeois moral and aesthetics. *Eton*, the private secondary school for well-to-do families in Great Britain, is also well-known in the country, though it may be unfamiliar to our readers. Hence, an additional explanation of the proper names in the target language becomes necessary. Many other culturally biased English and Ukrainian national notions are also to be explicated in this way, e.g.: bingo бінго (азартна гра типу лото, популярна серед пристаркуватих і одиноких людей, особливо жінок); gin джин (ялівцева горілка, використовується для приготування коктейлів); mackintosh тканина «макінтош» (водонепроникна); Merseyside Мерсісайд (Ліверпуль з навколишніми містами й поселеннями обабіч гирла р.Мерсі); muesli (food) «мюзлі» (страва на сніданок із подрібнених пшеничних та інших зерен з сухими фруктами, горіхами, родзинками тощо); пуд pood measure of weight equal to 16,38 kg; рушник rushnyk, embroidered towel used in every folk rite in Ukraine; суботник subotnyk, voluntary unpaid work for the public good in the former USSR on days off (usually on Saturday). The proper meaning of some other specific national units of lexicon can be rendered without preserving their original lingual form: moonlighter підробітник - той, хто підробляє у вільний час, переважно вечорами (від moonlight місячне світло); teller -1. уповноважений, що агітує в день виборів на виборничій ділянці голосувати за кандидата своєї партії 2. обліковець голосів в англійському парламенті чи на будь-яких зборах; whip організатор партійної фракції в англійському парламенті.

The meaning of the above-given English and Ukrainian specifically biased national notions has not been conveyed by way of translation proper. They have simply been explained in the target language. Sometimes each or some of the components, making up the unit of specific national lexicon, can also be directly translated. And yet it may turn insufficient for faithful rendering of their sense. Then an explanation of the specific national notion is added: alphabet soup «азбучний суп» (суп з макаронів, що мають форму літер абетки); bilateral school «двобічна школа» (поєднує в собі два типи шкіл: напр., технічну й сучасну середню); the upper sixth старший шостий (випускний шостий клас у середніх школах Великої Британії). Many specific national notions, which have to be explicated in English, exist in Ukrainian as well: виховна година educational lesson (on good behaviour and morality of students in school); учнівські правила school regulations/rules of pupils' conduct/behaviour at school; класний журнал register/form register and record book; студком students' committee in Ukrainian higher educational establishments.

Very often, however, it may be difficult for a foreign student to guess the genuine meaning of a specific national unit of lexicon even from the seemingly transparent lexical meaning of its component parts. To avoid misunderstanding or ambiguity a further explication becomes inevitable: Athens of the North *Північні Афіни (Едінбург)*; bipartite system *двотипова система освіти Великої Британії (передбачає існування шкіл двох типів: класичних і середніх сучасних)*; cubbing *полювання на лисиць (у якому беруть участь початкуючі мисливці й молоді собаки-гончаки)*; question time *день запитань (у палаті громад від 14.45 до 15.30 щодня від понеділка по четвер; відповіді дають прем'єр-міністр і міністри)*; privy purse *«приватний гаманець» (асигнування з державного бюджету на утримання монарха Великої Британії)*.

Not infrequently national specific units of the source language lexicon belonging to the social and political domain can be recognized by the target language speakers due to the existence of partly similar notions in their mother tongue. These *kinds of notion axe* available in English and in Ukrainian as well: new penny/shilling *новий пенні/ шилінг*, the Order of Merit *орден «За заслуги»*; Scout leader *вожатий бойскаутів*; медаль *«За бойові заслуги»* the Medal for Combat Valour; *«Орден Ярослава Мудрого»* the Order of Yaroslav the Wise; *«Орден княгині Ольги»* the Order of St. Princess Olha; *класний керівник* class tutor/form master; *табель успішності п поведінки* pupil's report/record card; *залік з англійської мови* an English (language) test; *складати залік з чогось* to take a test in/on some subject.

Despite the fact that the referential meaning of such and the like units of specific national lexicon may be either similar or at least closely related in English and Ukrainian (cf. class tutor/form master and *класний керівник*, *залік* test), they are still far from identical in their particular meaning. As a result, they can scarcely be substituted for each other in the target language, which points to the notions being nationally biased by their nature.

This is not so with many other notions which only at first sight seem to be different in English and Ukrainian but in reality they are quite similar and can usually be substituted for each other: box (in Christmas box) *різдвяний подарунок* (cf. *новорічний подарунок*); Department of Education and Science (Gr.Britain) *міністерство освіти (і науки)*; Department of Industry *міністерство промисловості*; Department of Energy *міністерство енергетики*; extension course *курси підвищення кваліфікації*) extramural education *заочне/вечірнє навчання*; distant education *дистантне навчання*.

Apart from these there are a lot more units of lexicon which have generally the same referential meaning in both the languages in question. For example: *pancake*, *financial year*, *pie* and many others can be fully substituted at language level for Ukrainian *млинець/ оладок*, *фінансовий рік*, *пиріг*, etc. The difference between the notions in the two language is confined to some insignificant details. Thus, the financial year in Gr. Britain begins on April 1 and ends on March 31 the next year; pies are stuffed with minced steak-and-kidney meat or with onions/sweet mincemeat (mixture of currants, raisins, sugar, candied peeled apples, suet, etc.) and not with peas, beans, ground poppy seeds, soft cheese/curds or

boiled rice as in this country. But: *pop-corn кукурудзяні баранці* is practically identical in English and Ukrainian. The details are, naturally, essential for our students to know and should not be ignored, as they reflect the peculiarities of each nation's customs, traditions or its way of life. The notions like these, on the other hand, may be common in the English and Ukrainian or some other languages exclusively, which finds its explanation in the bilateral or multilateral influences to which all languages are constantly exposed as a result of cultural, political and trade contacts between their nations. Hence, the similarity if not identity in some meanings of a number of English and Ukrainian specific units of lexicon can not be treated as culturally/nationally biased, i.e., specific. Though it is not excluded that some of these notions may become specifically national in reference to certain languages of other than the European area.

A considerable number of nationally specific/culturally biased units of national lexicon have found their way to other languages in the lexical meaning and lingual form of the source language. It has happened as a result of borrowings and a long use of the source language units in the target language. Among the borrowings of the kind are some Ukrainian units of culturally biased/specific national lexicon as well. The most well-known of them are the mentioned already *Cossack/Kozak, steppe* and also *borshch, Kyiv chicken, oblast, vulytsia, hryvnia*. The English/American units of specific national lexicon, which have become internationalisms are many more. Amongst them are such well-known notions as *бойкот, віскі, джентльмен, джинси, клуб, леді, мотель, нокаут, пікнік, пінчер, раунд, рекордсмен, ринг, смокінг, спікер, тариф, фут, ярд, джаз, рок-ен-рол, гот дог, кока кола, чіпси, миля, Скотланд-Ярд, etc.*

As it may be observed, the units of culturally biased/specific national lexicon are rarely similar by their nature and meaning in either of the two languages. Consequently, there must also exist various approaches to expressing their meanings in the target language [Корунець 2003].

Ways of rendering the meaning of nationally biased units of lexicon

1) By transcription or transliteration exclusively:

Нові тарифи на рекламу в **гривнях** за слово в газеті «Київ Пост». – classified rates per word for ads in **hryvnias** in the Kiev Post.

2) By transcription or transliteration and explication of their genuine nationally specific meaning:

У Києві чимало ресторанів та кафетеріїв, що спеціалізуються на приготуванні **вареників, кулішу** та інших страв. – A number of restaurants and cafeterias in Kiyv specialize in **varenyky (dumplings), kulish (a thick meal stew)** and other dishes.

3) By descriptive explaining/explication only

Усі бачили як ми у церкві на **рушники** стали. (П. Мирний) – Everybody saw me and you **being married**.

Пісок був теплий, як нагріта **лежанка**. (С. Руданський) – The sand was warm like a **clay stove** of a country cottage.

4) By translation of componential parts and additional explication of units of the nationally biased lexicon

Левкові чи не вперше за своє **парубкування** стало чомусь тоскно. (М. Стельмах) – It was probably for the first time in all his **mature boyhood** that Levko felt somewhat dull.

5) By ways of word-for-word or loan translation

Верховна Рада – Verhovna Rada (Ukraine's Parliament)

Герой України – Hero of Ukraine

6) Translating by means of semantic analogies

Грай, **кобзарю!** Лий, **шинкарю!** (Т. Шевченко) – **Innkeeper**, pour! Play, **minstrel**, play!

То, прошу панів, наше пасовисько.... (І. Франко) – Please, sirs, it's our pasture.

[Карабан 2003]

39. Suggest appropriate English variants for the following units of Ukrainian specific national lexicon:

голова колгоспу/сільради, дружинник, суботник, січовик, січові стрільці, запорожець, герої Крутів, тризуб, універсали (Центр. Ради);

залік, залікова книжка, відкритий урок, педрада, табель успішності, похвальна грамота/лист, курсова/дипломна робота;

кобза, кобзар, бандурист, гопак, повзунець(танець), веснянки, коломийки, боярин, дружка, весільний батько, бублик, вареники, галушки, голубці, бабка, коржі з маком/шулики, борщ, куліш, ряжанка, узвар, грубка, лежанка, піч (у хаті), скриня, свитка, кожух, кептар, вишиванка, плахта, чобітки, льох, хата, гривня, карбованець, десятина, «бігунець», профорг студентської групи, крашанка, писанка, думи, «Ще не вмерла Україна» [Корунець 2003].

40. Translate the passage below into English. Explain the ways you employed to convey faithfully the notions of the specifically Ukrainian national lexicon.

Кобзар О.М. Вересай

Старий уже був Грицько Вересай. Він брав кобзу і простував на церковний майдан Калюжинців. Поводирем сліпого ставав малий онук Остапко, що мусив жебрати, бо кріпацького хліба вистачало сім'ї лише до Різдва. У М'ясниці гуляли весілля, на які запрошували Остапкового батька Микуту Вересая, котрий гарно грав на скрипці. Після тяжкої хвороби 4-річний хлопчик осліп. Дід переконував онука, що для закріпаченої людини -то захист, хоч не бачитиме, що діється на нашій зболеній землі. А через десятиліття саме пісня «Про правду і неправду» понесла славу



Кобзаря Остапа Вересая по Україні і за її межі. Коли влітку 1874 року в Києві відбувався визначний в історії кобзарства ІІІ Археологічний з'їзд, на який з'їхалися учені з усієї Європи, французький професор Н. Рамбо назвав знаменитого виконавця народних дум і пісень «Гомером в українській світі». Завдяки своєму мистецтву Остап Микитович побував у царському палаці в Петербурзі – прийшов зі скаргою на тяжку долю селянина, наївно думаючи, що цар допоможе.

Спливли роки. У Сокиринці на Чернігівщині, як до Канева на могилу великого Шевченка, приходять люди вклонитися співцеві [Карабан 2003].

Мандрики

Це печиво пекли у Петрівський піст або на Петра. На це свято годилося шанувати пастухів і підпасків. їх частували і дарували мандрики («мандриги») - сирні пампушки. Вірили; хто з'їсть їх у Петрівку, того весь



40. Translate the sentences:

1. Чмакає, як штири свині. Боже, Боже, таку маєш гямбу нехарাপутну, як у старої конини.

2. Коби-то свиня мала роги...

3. Зійшлиси газдині у браство! Ніхто такого не чув та й не видів.

4. Та якби вас тоті черці знали, що ви за чилєдинка, та вони би вас буком з церкви!

5. Таже через цу побожну треба би хату покидати!

6. Цеї хати і чума збояла би си!

7. Аді, оцев стежечков йди, геть, геть аж угору, а там прийдеш до першої хати, та й увійди, та й кажи, що так і так, дєдя хотіли мене утопити, але я си віпросила та й прийшла, абисте мене переночували.

8. Ото-сте були хлопенна дівка, годна-сте були! То-сми за вами не одну нічку збавив, то-сте в данці ходили, як сновавка — так рівно! Ба, де, кумо, тоті роки наші! Ану-ко пережійте та й вібачейте, що-м на старість данець нагадав. А проше...

9. Я зробок – ціле тіло мозиль, кості дрихлаві, що заки їх рано зведеш докупи, то десіть раз йойкнеш!

10. Дівчата глемездали хліб, а він припав до землі і молився, але щось його тягнуло все глядіти на них і гадати: "Мерці!"

11. Та цу ногу сапов шкребчи, не ти її слинов промивай, — говорив Іван іспересердя.

12. Е-ех, мой, як тобов grenу, та й по нитці розлетишси, який же-с тежкий!

13. Був-сми наймитом, а потім вібув-сми десіть рік у воську, та я стола не знав, та й коло стола мені їда не йде до трунку.

14. Я си карі приймаю, бо-м завинив, та на шибеницу!

15. Вігниєш та й сам відпадеш, а я не маю чєсу і тобов панькатиси...

16. Одного вечора прийшов Гриць до хати, зварив дітям бараболі, посолив та й кинув на піч, аби їли.

17. Ніхто за нього не хотів піти заміж, бо коби-то лишень діти, але то ще й біда і нестатки.

18. Гандзю, Гандзю, а на тобі бучок, бо як ті пес надibaє, та й роздере, а з бучком май безпечніше.

19. А підіть же, як мене за мінуту в попереці чачело ножами шпикати — гадав-сми, що минуси!

20. Стара, ня, на-котобі платину та файно обітриси, аби я тут ніяких планів не видів! Гостий собі пилнуй, а плакати ще доста часу, ще так си наплачеш, що очі ти витечуть.

21. А дивіть-ко си на ту стару скрипку, та пускати її на гин-дель?! Таже то дуплава верба, кини пальцем, та й маком седе! Та гадаєте, що вона зайде на місце? От, перевернеси десь у окіп та й пси розтегнуть, а нас поженуть далі і подивитися не дадуть!

22. Куме Іване, а лишіть же ви собі жінку, таже вона вам не воріг, та й дітем своїм не воріг, та її банно за родом та й за своїм селом.

[Карабан 2003]

TRANSLATION OF IDIOMATIC/PHRASEOLOGICAL AND STABLE EXPRESSIONS

Idiomatic or phraseological expressions are structurally, lexically and semantically fixed phrases or sentences having mostly the meaning, which is not made up by the sum of meanings of their component parts. An indispensable feature of idiomatic (phraseological) expressions is their figurative, i.e., metaphorical nature and usage. It is this nature that makes them distinguishable from structurally identical free combinations of words Cf.: *red tape* (free word-comb.) червона стрічка / *red tape* (idiom) канцелярський формалізм (бюрократизм); *the tables are/were turned* (free word-comb.) столи перекинуті/були перекинуті – *the tables are turned* (idiom) ситуація докорінно змінилася; супротивники помінялися ролями/місцями; *play with fire* гратися з вогнем біля багаття (free word-comb.), гратися з вогнем – наражатися на небезпеку (idiom).

On rare occasions the lexical meaning of idiomatically bound expressions can coincide with their direct, i.e., not transferred meaning, which facilitates their understanding as in the examples like: *to make way* дати дорогу; *to die a dog's death* здохнути як собака; *to receive a hero's welcome* зустрічати як героя; *wait*

a minute/a moment зачекайте хвилинку/один момент; *to tell (you) the truth* правду казати/правду кажучи; *to dust one's coat/jacket* витрусити пальто/піджака-дати духопеликів (idiom).

Some proper names can also be endowed with figurative meaning and possess the necessary expressiveness which are the distinguishing features of idioms: *Croesus*, *Tommy (Tommy Atkins)*, *Yankee*, *Mrs. Grundy*, *Jack Ketch*, etc. These proper names have acquired their constant meaning and can not be confused with usual (common) proper names of people. As a result their transferred meaning is conveyed in a descriptive way. So *Mrs. Grundy* means *світ, люди, існуюча мораль*; *Jack Ketch* *кат*, *Croesus* *Крез*, надзвичайно багата людина; *Tommy Atkins* англійський солдат; *Yankee* (in Europe) янки/американець, etc.

Idiomatic/phraseological expressions should not be mixed up with different fixed/set prepositional, adjectival, verbal and adverbial phrases the meaning of which is not an actual sum of meanings made up by their constituent parts either: *by George*, *by and by*, *for all of*, *for the sake of*, *cut short*, *make believe*; or compounds like: *topsyturvy*, *higledy-piggledy*; coordinate combinations like: *high and dry*, *cut and run*, *touch and go*; *Tom, Dick and Harry*, etc. These and a lot of other stable expressions can very often be treated as standardized collocations. Their meaning can be rendered in a descriptive way too, like that of genuine idiomatic expressions: *fifty-fifty* так собі; ні добре ні погано; *O.K.* все гаразд, на належному рівні; *cut short* обірвати, присікти/припинити щось (поїздку), обірвати (розмову).

Such and the like stable expressions, like most of other standardized collocations, have usually a transparent meaning and are easier to translate than regular idioms (the so-called phraseological fusions). Meanwhile it is next to impossible to guess, for example, the meaning of the English idiom *Hobson's choice* from the seemingly transparent meanings of its componential parts. Only a philological inquiry helps establish the meaning of the name and the real sense of the idiom -«no choice whatsoever», «acceptance of what is offered» *жодного вибору*.

Similarly treated must also be many other English and Ukrainian picturesque idioms, proverbs and sayings, which have national literary images and reflect the traditions, customs, the way of conduct or the mode of life of a nation. Their meaning, due to absence of similar idioms in the target language, can be rendered descriptively, i.e. through a regular explication. The latter, depending on the semantic structure of the source language idiom, may be sometimes achieved in the target language with the help of a single word. Cf.: **English:** *an odd/queer fish* дивак; *Canterbury tale* небувальщина, вигадка; *blue bonnet* («синій берет») шотландець; *ніде курці клюнути* *crammed*; *зубами тертяка вибивати* to be chilled. Most often, however, the meaning of this kind of idioms is conveyed with the help of free word-combinations: *to dine with Duke Humphrey* залишитись без обіду (нічого не ївши); *to cut off with a shilling* позбавити когось спадщини. Similarly in **Ukrainian:** *ноги на плечі* to go quickly (or very quickly) on one's feet; *зуби з'їсти на чомусь* to have great experience in something; *кивати/накивати п'ятами* to run away quickly/hurriedly.

It goes without saying that none of the phraseologisms above can be translated word-for-word since their constituent images would lose their connotative, i.e., metaphorical meaning in the target language. So, *нообідати з герцогом Гамфрі* or *обрізати шилінгом* could be understood by the Ukrainian language speakers in their literal meaning. The same can be said about our idiom *ноги на плечі та й зайда*, i.e., *with one's legs on the shoulders* which would never be understood, when translated literally, by the English language native speakers. Therefore, the componential images, when mechanically transplanted to the target language, may often bring about a complete destruction of the idiomatic expression.

The choice of the way of translation of this kind of idioms may be predetermined by the source language context or by the existence/absence of contextual equivalents for the idiomatic/stable expression in the target language. Thus, in the examples below units of this kind can be translated into Ukrainian either with the help of a single word or with the help of a standardized phraseological expression: *to give a start* здригнутися; *to give heart to one* підбадьорювати, морально підтримувати когось; *the weaker vessel (facet)* жінка (прекрасна стать; жіноцтво; слабша половина людства), *the Holy Mother* Богоматір.

Not infrequently the meaning of a standardized collocation (after Acad. V.V. Vinogradov) like that of a regular idiom may have synonymous single word equivalents in the target language. The choice of the equivalent is predetermined then by the meaning of the standardized collocation/phraseologism and by the style of the sentence where it is used: *to make sure* – упевнитись (переконатися), забезпечувати; *to make comfort* втішатися; *to take place* відбуватися; траплятися; *the world and his wife* усі.

Similarly treated are also traditional combinations which have in the target language several stylistically neutral free equivalents (words or word-combinations) as: *to run a risk* ризикувати, йти на ризик, *to apply the screw* натиснути (на когось); *to drop like a hot potato* швидко позбутися когось, обірвати стосунки, раптово припинити знайомство.

Faithful translating of a large number of picturesque idiomatic/phraseological expressions, on the other hand, can be achieved only by a thorough selection of variants having in the target language a similar to the original lexical meaning, and also their picturesqueness and expressiveness. This similarity can be based on common in the source language and in the target language componential images as well as on the structural form of them. As a result, the meaning of such idioms is mostly guessed by the students, which generally facilitates their translation.

A few examples will suffice to prove it. **English:** *a grass widow (widower)* солом'яна вдова (вдівець); *not to see a step beyond one's nose* далі свого носа нічого не бачити; *measure twice and cut once* сім раз одміряй, а раз відріж; *not for love or money* ні за які гроші/ ні за що в світі; **Ukrainian:** *не знати/тямити ні бе, ні ме, ні кукуріку (not to know chalk from cheese)*; *вночі що сіре, те й вовк* all cats are grey in the dark, *який батько, такий син, яка хата, такий тин (яблучко від яблуні далеко не відкочується)* like father, like son; *not a*

cat's/dog's chance жодних шансів/можливостей, (однієї) кнопка бракує (he) has not all his buttons, etc.

It often happens that the target language has more than one / semantically similar/analogous phraseological expression for one in ' the source language. The selection of the most fitting variant for the passage under translation should be based then not only on the semantic proximity of the idioms/phraseologies but also on the similarity in their picturesqueness, expressiveness and possibly in their basic images. The bulk of this kind of phraseological expressions belong to the so-called phraseological unities (Vinogradov). Here are some Ukrainian variants of the kind of English phraseologies: *either win the saddle or loose the horse* або пан, або пропав; або перемогу здобути, або вдома не бути; *many hands make work light* де згода, там і вигода; гуртом і батька добре бити; громада – великий чоловік; *a man can die but once* від смерті не втечеш; раз мати народила, раз і вмирати; раз козі смерть; двом смертям не бути, а одної не минути; *haste makes waste/the more haste, the less speed* тихше їдеш – далі будеш, поспішиш-людей насмішиш, хто спішить – той людей смішить.

A number of phraseological units, due to their common source of origin, are characterized in English and Ukrainian by partial or complete identity of their syntactic structure, their componential images, picturesqueness and expressiveness (and consequently of their meaning). Such kind of idioms often preserve a similar or even identical word order in the source language and in the target language. Hence, they are understood and translated by our students without difficulties: *to cast pearls before swine* кидати перла перед свиньми; *to be born under a lucky star* народилася під щасливою зіркою; *to cherish/warm a viper in one's bosom* пригріти гадюку в пазусі; *to be/ fall between Scilla and Charybdis* бути між Сциллою і Харібдою/між двох вогнів.

One of the peculiar features of this type of idiomatic expressions is their international nature. Only few of them have phraseological synonyms of national flavour, being thus restricted to corresponding speech styles, whereas international idioms predominantly belong to the domain of higher stylistic level:

Genuine Internationalisms

The apple of discord яблуко розбрату, яблуко чвар
Strike the iron while it is hot
куй залізо, доки гаряче

neither fish nor flesh

ні риба ні м'ясо

to cross the Styx

канути в Лету; піти в непам'ять

National/Colloquial Variants

The bone of contention. The bone of discord

Make hay while the sun shines

коси, коса, поки роса

ні пава, ні гава

to turn one's toes up

простягти/витягнути ноги

National/colloquial variants of international idiomatic substitutes, therefore, always differ considerably by their picturesqueness, expressiveness and their lexical meaning. They are only semantically analogous to genuine equivalents, which may sometimes lack absolute identity in the source language and in the

target language (*to cross the Styx* канути в Лету; *to drop from the clouds* з неба впасти; *neither fish nor flesh* ні пава ні гава).

As can be seen, some international idiomatic expressions slightly differ in English and Ukrainian either in their structural form and lexical/idiomatic meaning or in the images making up the idioms. Thus, the idiomatic expression *to fish in troubled waters* has in English the plural of *waters* whereas in its Ukrainian equivalent has a singular form, moreover, the component *to fish* is detailed and extended to *ловити рибку (рибу) в каламутній воді*; *the Society of Jesus* is орден єзуїтів (but not the Order of Jesus) and *the Babel of tongues* is вавілонське стовпотворіння and not Вавілон мов.

Slight divergences are also observed in several other English and Ukrainian international equivalents: *the game is (not) worth the candle* (singular) варта гра свічок (plural). The idiom *a sound mind in a sound body*, on the other hand, has a reverse position of its component parts: *у здоровому тілі здоровий дух*.

Therefore, each of the above-given idiomatic expressions has either a different form of a component/image, a different word order or a slightly different lexical meaning of a componential part. And yet despite the pointed out divergences such and the like idiomatic expressions/phraseological units do not cease to be absolute equivalents in either of the two languages.

Apart from the kinds of idiomatic expressions singled out on the foregoing pages, there exists in each language a specific national layer of idiomatic/phraseological expressions comprising also proverbs and sayings, which are formed on the basis of componential images pertaining solely to a concrete national language. Such idioms are first of all distinguished by their picturesqueness, their expressiveness and lexical meaning of their own. Due to their national particularity, these idioms/phraseologisms can not and do not have traditionally established literary variants in the target language. As a result, their structural form and wording in different translations may often lack absolute identity. In their rough/interlinear or word-for-word variants they mostly lose their aphoristic/idiomatic nature and thus are often subject to literary perfection: *the moon is not seen when the sun shines* місяця не видно, коли світить сонце/місяця не помічають, коли світить сонце; *it is a great victory that comes without blood* велика та перемога, яку здобувають без пролиття крові or найбільша та перемога, яка здобувається без пролиття крові.

Similarly translated are some Ukrainian national phraseologisms into English: *один дурень так зіпсує, що й десять розумних не направлять* what is spoiled by one fool can not be mended by ten wisemen; *малі діти – малий клопіт, великі діти – великий клопіт* small children – smaller troubles, grown-up children – grave troubles.

Isomorphic is also the existence in both the languages of a number of idiomatic expressions which are of regular sentence-type structure containing some common componential parts. Hence, their lexical meaning, nothing to say about their componential images, their picturesqueness and their expressiveness are identical as well. This is predetermined by their common source of origin in English and in Ukrainian: *if you run after two hares, you will catch neither* якщо

побіжиш за двома зайцями, не впіймаєш жодного; *a drowning man will catch (snatch) at a straw* потопаючий хапається за соломинку (і за соломинку захопиться, хто топиться); *Bacchus has drowned more men than Neptune* Вакх утопив більше людей, ніж Нептун (вино загубило більше людей, ніж море); *he who spares the rod spoils the child* хто жаліє різку, той збавляє дитину.

As can be noticed from these examples, some English and Ukrainian idiomatic expressions are far from uniform lexically, structurally, and by their componential images, picturesqueness and expressiveness. They do not always spring from the same source of origin either. Because of this a faithful translation of phraseological idiomatic expressions depends upon some factors the main of which are as follows:

- 1) whether the idiomatic expression in the source language and in the target language is of the same/different source of origin;
- 2) whether the idiomatic expression has in the target language only one, more than one or all componential images in common;
- 3) whether the componential images, when translated, are perceived by the target language speakers;
- 4) whether the structural form of the idiomatic expressions can be retained in the target language without any transformations;
- 5) whether there exists an analogous/similar in sense idiomatic expression in the target language, etc.

All these and some other factors should not be neglected when translating idiomatic/phraseological expressions from and into English. In fact, here exists a regular interdependence between the lexical meaning, the origin, the picturesqueness and the expressiveness of idioms on the one hand and the method of their translating on the other.

Taking into account these and some other factors, the following ways of faithful rendering the idiomatic/phraseological expressions are to be identified [Корунець 2003]:

1. By Choosing Absolute/Complete Equivalents

This is the method of translating by which every componential part of the source language idiom is retained in the target language unchanged. The componential parts include all notionals and also the lexically charged functionals which contribute to the lexical meaning of the idiomatic/phraseological expression. The notional components also create the main images (the picturesqueness), the expressiveness and the figurative (connotative) meanings of idiomatic expressions. Translating with the help of equivalents is resorted to when dealing with idioms which originate from the same source in both the languages in question. These sources may be:

- 1) Greek or other mythology: *Augean stables* авгієві стайні (занедбане, занехаяне місце); *Cassandra warning* застереження Кассандри (застереження, на які не звертають уваги, але які збуваються); *Hercules' Pillars (the Pillars of Hercules)* геркулесові стовпи (Гібралтарська протока); *a labour of Sisyphus*

сізіфова праця (важка і марна праця); Pandora's box скринька Пандори/Пандорина скриня (джерело всіляких лих); *the Trojan horse* троянський кінь (прихована небезпека); *Aladdin's lamp* Аладдінова лампа; *between Scylla and Charybdis* між Сциллою і Харібдою;

2) ancient history or literature: *an ass in a lion's skin* (назва однієї з байок Езопа) осел у левовій шкурі; *to cross (pass) the Rubicon* перейти Рубікон (прийняти важливе рішення); *the die is thrown/cast* жеребок кинуто (рішення прийнято); *the golden age* золотий вік (золоті часи); *I came, I saw, I conquered* прийшов, побачив, переміг;

3) the Bible or works based on a biblical plot: *to cast the first stone at one* першим кинути у когось каменем; *to cast pearls before swine* розсипати перла перед свиньми; *the golden calf* золотий телець/ідол; *a lost sheep* заблудла вівця; *the massacre (slaughter) of innocents* винищення немовлят; *the ten commandments* десять заповідей; *the thirty pieces of silver* тридцять срібняків; *prodigalson* блудний син.

A great many absolute equivalents originate from contemporary literary or historical sources relating to different languages (mainly to French, Spanish, Danish, German, Italian, Arabic). **English:** *Time is money* час - гроші; *self made man* людина, що сама проклала собі шлях у житті; *my house is my castle* мій дім – моя фортеця. **French:** *after us the deluge* після нас хоч потоп; *the fair sex* прекрасна стать; *the game is worth the candle* гра варта свічок; *more royalist than the king* більший монархіст ніж сам король; *to pull the chestnuts out of the fire* вигрібати (чужими руками) каштани з вогню; *one's place in the sun* місце під сонцем; **Spanish:** *blue blood* блакитна кров; *the fifth column* (introduced in English by E. Hemingway) п'ята колона; *to tilt at the windmills* (introduced by Cervantes) воювати з вітряками; **Italian:** *Dante's inferno* Дантове пекло; *finita la commedia* ділу кінець; **Arabic:** *Aladdin's lamp* лампа Аладдіна; **German:** *da ist der Hund begraben* ось де собака заритий; *Sturm und Drang* буря і натиск.

Some mots (*слівця*) belonging to prominent English and American authors have also turned into regular idiomatic expressions. Due to their constant use in belles-lettres they have become known in many languages. Especially considerable is the amount of Shakespearean mots: *better a witty fool than a foolish wit* краще дотепний дурень, ніж дурний дотеп; *cowards die many times before* боягузи вмирають багато разів; *something is rotten in the state of Denmark*, etc. не все гаразд у Данському королівстві; *vanity fair* (J. Bunyan) ярмарок марнославства/суєти; *to reign in hell is better than to serve in heaven* (J. Milton) краще панувати в пеклі, ніж слугувати в раю; *the banana republic* (O. Henry) бананова республіка; *the last of the Mohicans* останній з могікан; *to bury a hatchet* (F. Cooper) закопати томагавк (укласти мир); *the almighty dollar* (W. Irving) всемогутній долар; *never put off till tomorrow what you can do today* ніколи не відкладай на завтра те, що можна зробити сьогодні; *the execution of the laws is more important than the making of them* (T. Jefferson) закони виконувати важче, ніж їх створювати/писати; *the iron heel* (J. London) залізна п'ята (ярмо); *gone with the wind* (M. Mitchell) пішло за вітром/знесено вітром;

the cold war (W. Lippmann) холодна війна; *Iron Curtain* (W. Churchill) залізна завіса, *silent majority* (Pres. Nixon), etc.

Translating with the help of monoequivalents, as the absolute equivalents are sometimes called, is very often made use of when dealing with the sentence idioms containing the subject, the predicate, and some other parts of the sentence, though some minor alterations in their structure/word order may not be excluded altogether. Such alterations, however, do not change either the denotative meaning or the componential images, the picturesqueness, expressiveness of connotative meaning of idioms: *appetite comes while eating* апетит приходить під час їжі; *kings go mad and the people suffer from it* королі божеволіють, а народ страждає (cf. пани скубуться, а в мужиків чуби тріщать); *the last drop makes the cup run over* остання краплина переповнює чашу; *let the cock crow or not, the day will come* співатиме півень, чи ні, а день настане; *money is the sinews of war* гроші – «м'язи» війни; *of two evils choose the least* із двох лих вибирай менше; *out of the mouths of babies speaks the truth (wisdom)* устами немовлят говорить істина/мудрість; *the pen is mightier than the sword* перо могутніше за меч; *Caesar's wife must be beyond suspicion* (Caesar) Цезарова дружина не повинна бути під підозрою/повинна бути поза підозрою; *the invasion of armies is resisted, the invasion of ideas is not* (Hugo) вторгненню армій можна чинити опір, вторгненню ідей – ніколи, *attic salt/wit* дотепи, тонка насмішка, etc.

As has been said, the target language variants of phraseological monoequivalents may sometimes slightly differ in their structure or in the order of words from the source language idioms (cf. *let the cock crow or not* співатиме півень чи ні). These minor changes in the structural form, however, do not influence in any way the meaning and the expressiveness or picturesqueness of absolute equivalents in the target language.

Not only regular idioms but also many so-called standardized word-combinations, which may often originate in the two languages from a common source, can be translated by absolute equivalents. Due to this, they retain in the target language the semantic identity and the componential structure of the source language units: *to give help* подавати/надавати допомогу; *to win/gain a victory* здобути/здобувати перемогу; *to make an attempt* зробити спробу; *to throw light* проливати світло, etc.

Standardized word-combinations, as will be shown below, can also be translated in some other ways, which is an obvious testimony to the unchangeable inconsistency of the way identified as «translation by means of loans» («кальки», «калькування») [Корунець 2003].

2. Translation of Idioms by Choosing Near Equivalents

The meaning of a considerable number of phrase idioms and sentence idioms originating in both languages from a common source may sometimes have, unlike absolute equivalents, one or even most of their components different, than in the target language. Hence, the quality of their images is not identical either, though not necessarily their picturesqueness and expressiveness (if any): *a lot of*

water had flown/run under the bridge багато води сплигло відтоді; *love is the mother of love* любов породжує любов; *too much knowledge makes the head bald* від великих знань голова лисіє; *in broad daylight* серед білого дня; *as short as a dog's tail* короткий, як осінній день; *as pale as paper* блідий мов стіна, *measure twice, cut once* сім раз одміряй, один раз одріж.

The slight divergences in the near equivalents as compared with the source language idioms can manifest themselves also in some other aspects, as for example:

a) in the structure of the target language variant (cf. *to make a long story short* сказати коротко);

b) in the omission (or adding) of a componential part in the target language (cf. *a lot of water had run under the bridge since then* багато води сплигло відтоді);

c) in the substitution of a feature (or image) of the source language phraseological/idiomatic expression for some other (more fitting or traditionally expected) in the target language: as *pale as paper* блідий мов стіна; *to know smth.* as one knows his ten fingers знати як свої п'ять пальців; *everything is good in its season* все добре в свій час (cf. добра ложка до обіду);

d) in the generalization of the features of the source language idiomatic expression: *one's own flesh and bone* рідна кровинка;

e) in the concretization of some features of the original: *a voice in the wilderness* глас волаючого в пустелі; *you can not catch an old bird with chaff* старого горобця на полові не впіймаєш; *to follow like St. Anthony's* піду ходити (за кимось) як тіль/переслідувати когось.

Similar componential substitutions, both semantic and structural, can be observed in regular standardized collocations and in comparative proverbs or saying as: *to do harm* завдати шкоди; *to do one's duty* виконувати свій обов'язок; *to throw/shed light* проливати світло; *(as) busy as a bee* працюючий, мов бджола; *(as) slippery as an eel* слизький як в'юн; *as cool as a cucumber* незворушний, абсолютно спокійний; *golden opportunity* чудова можливість, *to shed crocodile's fears* плакати крокодилячими слізьми.

Therefore, faithful translation may be achieved by different methods. Moreover, it must be evident now that «translating by means of loans» may refer to any method of rendering phraseologies/idioms which are or may become regular loans in the target language.

In other words, translation of idiomatic expressions «by means of loans» does not always fully justify the essence of the term as such [Корунець 2003].

3. Translation by Choosing Genuine Idiomatic Analogies

An overwhelming majority of English idiomatic expressions have similar in sense units in Ukrainian. Sometimes these lexically corresponding idiomatic expressions of the source language may also contain easily perceivable for the target language speakers combinations of images as well as similar or identical structural forms. These idiomatic expressions, naturally, are in most cases easily

given corresponding analogies in the target language. As a matter of fact, such expressions are sometimes very close in their connotative (metaphorical) meaning in English and Ukrainian as well. Any common or similar traits of idiomatic expressions are the main proof of their being genuine analogies. The latter in each of the two languages comprise also proverbs and sayings as well as the so-called standardized and stable collocations: *he that mischief hatches mischief catches* хто іншим лиха бажає, сам лихо має/хто іншим яму копає, сам у неї потрапляє; *to have the ready tongue* за словом у кишеню не лізти; *to keep body and sole together* жити надголодь/насилу зводити кінці з кінцями; *like mistress, like maid* яблуко від яблуні недалеко падає; *there is no use crying over spilt milk* що з воза впало, те пропало; *beat a dead horse* товкти воду в ступі.

Many of such and the like idiomatic expressions may often have two and more analogous by sense variants in the target language. The choice of an analogy rests then with the translator and is predetermined by the style of the text: *not for love or money* ні за що в світі/ні за які скарби в світі; *don't teach your grandmother to suck eggs* не вчи вченого; не вчи рибу плавати; яйця курку не вчать, etc.; *he that lies down with dogs must rise up with fleas* з ким поведешся, того і наберешся; скажи мені, хто твій друг, і я скажу тобі, хто ти; *a crooked stick throws a crooked shadow* який Сава, така й слава/який батько, такий син, яка хата, такий тин; *don't cross the bridges before you come to them* не поспішай поперед батька в пекло; не кажи гоп, доки не перескочиш; *first catch your hare then cook him* не скуби, доки не зловиш; скажеш «гоп», як перескочиш. The number of analogous (similar by sense) expressions for an idiom in the target language may reach a regular row as it is the case with the Ukrainian phraseological expression *і на сонці є плями/людини без вад не буває*. This idiom may have the following substitutes in different contextual environments: *every man has a fool in his sleeve; every man has his faults; every bean has its black; every man has his weak side; Homer sometimes nods/sleeps; no man is wise at all times; it is a good horse that never stumbles; a horse stumbles that has four legs, etc* [Корунець 2003].

4. Translating Idioms by Choosing Approximate Analogies

Some source language idiomatic and stable expressions may have a peculiar nature of their componential parts or a peculiar combination of them and thus form nationally peculiar expressiveness and picturesqueness of componential images. The latter constitute some hidden meaning, which is mostly not quite explicit and comprehensible, not transient enough for the foreigner to catch it.

As a result, there exist no genuine phraseological analogies for the units in the target language. Since it is so, their lexical meaning can be expressed by means of only approximate analogies or through explication, i.e., in a descriptive way. These analogies are only to a slight degree similar to the source language idioms, although they may be no less picturesque and expressive than the source language variants: *kind words butter no parsnips* годувати байками солов'я; *to lose one's*

breath кидати слова на вітер; *to make a cat's paw of something* чужими руками жар вигрібати; *a joint in one's armour* ахіллесова п'ята (вразливе місце); *the sow loves bran better than roses* кому що, а курці просо; *more power to your elbow* ні пуху, ні луски!; *to come off scot free* вийти сухим з води; *to be finger and thumb* водою не розлити (cf. нерозливвода); *to be from Missouri* (Amer.) вірити тільки своїм очам; *it is six and half a dozen* не вмер Данило, так болячка задавила; *what's Hecuba to me* моя хата скраю (я нічого не знаю); *to get the blues* місця собі не знаходити/ сумувати, etc.

No need to emphasize that selection of approximate analogies for a translator is no easy task, as the source languages idioms/ phraseologisms often bear some characteristics of a language's traits having no correspondence in the target language. Cf.: The answer's a lemon *такне буде/так не вийде*.

Many idioms have obscure origin/etymology and selecting of approximate equivalents as any other corresponding semantic variants often requires a linguistic investigation on the part of the translator. For example: *to be in the cart* means to be closed in a cage as a convict (for some crime) and be exposed to general scorn of one's compatriots (as in old times in England). It may be translated into Ukrainian as *бути в стані/ситуації хоч круть хоч верть* [Корунець 2003].

5. Descriptive Translating of Idiomatic and Set Expressions

The meaning of a considerable number of idiomatic as well as stable/set expressions can be rendered through explication only, i.e., in a descriptive way. Depending on the complexity of meaning contained in the source-language idiom, it can be expressed in the target language in some ways:

1) by a single word: *out of a clear blue of the sky* раптом, зненацька; *to pall and peel (to peel and pall)* грабувати/оббирати; *poor fish* йолоп, бевзь, нікчема; *red blood* мужність, відвага; *to sell smoke* піддурювати, підманювати; *to set a limit to smth.* обмежувати, стримувати; *to set at large* звільнювати (випустити на волю); *to go aloft* померти;

2) undoubtedly the most frequent is rendering the sense of idiomatic/phraseological expressions with the help of free combinations of words as in: *to run amock* нападати зненацька на першу-ліпшу людину; *school miss* школярка, соромлива, недосвідчена дівчина; *to sell someone short* недооцінювати когось; *to sham Abraham* удавати з себе хворого (прикидатися хворим); *to shoot Niagara* вдаватися до ризикованих дій, *short odds* майже рівні шанси; *to sit above the salt* сидіти на почесному місці; *the sixty-four dollar question* найважливіше, вирішальне питання; *a stitch in time* своєчасний захід/вчинок, своєчасна дія; *to go to rack (wreck) ruin* загинути; зовсім розоритися; *to go west/West* пропасти, зникнути, зійти зі сцени (переносно);

3) when the lexical meaning of an original idiomatic expression is condensed or when it is based on a nationally specific notion/structural form alien to the target language, the idiomatic expression may be conveyed by a sentence or a longer explanation: *a wet blanket* людина або обставина, що розхолоджує;

well day (well-day) день, коли у хворого не погіршувався стан здоров'я (час між приступами гарячки, малярії тощо); *wise behind* млявий, що погано міркує; *white elephant* подарунок, якого важко позбутися (те, що приносить більше турбот, ніж користі); *yes man (yes-man)* людина, що з усіма згоджується, тільки підтакує (підтакувач); *to cut off with a shilling* залишити без спадщини; *fight like Kilkeny cats* битися до взаємного знищення; *to accept (the Stewardship) of the Chiltern Hundreds (Parliament)* скласти з себе обов'язки члена британського парламенту.

It must be added in conclusion that some English idiomatic/set expressions have a rather transparent lexical meaning and are easy for our students to translate into Ukrainian: *to treat one like a lord* щедро частувати (як лорда) когось, цяцькатися з кимось; *with all one's steam/with all speed* щодуху, дуже швидко; *with a founded air* ображено, з виглядом ображеного; *with flags flying/with flying colours* триумфально, переможно; *with a good reason* не без підстав, не даремно; *to be half way between something* посередині (бути на середині між чимсь), іти назустріч комусь/чомусь; *not born yesterday* досвідчений (у житті).

Depending on the speech style of the passage/work, in which the idiomatic/phraseological expressions are used, and taking into account the nature of them (literary, colloquial, historical) some modifications of the above-given methods of translations and even new variants of translation may be suggested by the translator. Nevertheless, the aim of translation will always remain the same, viz. to fully render in the target language the lexical meaning and where possible also the structural peculiarities, the picturesqueness, the expressiveness, and the connotative meaning (if any) of the source language idiomatic or stable expressions and this is far from always easy or even possible. How and with what means it can be achieved will be shown on some examples of rendering the meaning of several national idioms [Корунець 2003].

41. Match Ukrainian and English variants of the idiomatic expressions below. For each of them make a proper sentence for better memorizing:

а) 1. Одним ударом (махом) двох зайців убити. 2. Добре розпочати – півділа зробити. 3. Поцілувати замок. 4. Знати, як свої п'ять пальців. 5. На кутні сміятися. 6. Відкладати щось на чорний день. 7. Хто іншому яму копає, той сам у неї потрапляє. 8. Лизати п'яти (комусь). 9. Брехнею далеко не зайдеш (весь світ пройде, та назад не вернешся). 10. Життя прожити – не поле перейти (на віку, як на довгій ниві). 11. Кров у жилах холоде. 12. Сім раз відміряй (одмір), а раз відріж (утни). 13. Більший католик, ніж папа римський. 14. Голий, як бубон. 15. Не всі вдома (однієї клепки не вистачає). 16. Сказав, як зав'язав (сказано – зроблено). 17. Пальцем не поворухне. 18. Старого не перевчиш (вченого вчити – тільки час марнувати). 19. Не вчи вченого. 20. Купити (купувати) kota в мішку. 21. Танцювати під чийось дудку. 22. Носити воду в решеті. 22. Підносити когось до небес. 24. Гарна, як квітка (як яблучко). 25. Гарний, як червінець. 26. Не мати шеляга/копійки за душею. 27. Сорочки на плечах не мати. 28. Ні бе, ні ме, ні кукуріку. 29. Вставляти палиці комусь в колеса. 30. Гордість (пиха) до добра не доводить. 31. Обіцяти

золоті гори. 32. Дурість заразлива. 33. Один у полі не воїн. 34. Від великого до смішного – один крок. 35. Шукати вчорашнього дня. 36. Білий, як стіна (як крейда, як полотно). 37. Іван киває на Петра [Корунець 2003].

b) 1. To kill two birds with a stone. 2. A good beginning makes a good ending (A good beginning is half the battle). 3. To kiss the post. 4. To know as one knows one's ten fingers/to have something at one's finger tips. 5. To laugh the wrong side of one's mouth. 6. To lay something for a rainy day. 7. He that diggeth a pit for another should look that he fall not into it himself. 8. To lick one's boots. 9. Lies have short legs. 10. Life is not a bed of roses. 11. To make one's blood run cold. 12. Measure twice and cut once. 13. More royalist than the king. 14. As naked as a worm. 15. Nobody home. 16. No sooner said than done. 17. Not to lift a finger. 18. An old dog will learn no new tricks. 19. Old foxes need no tutors. 20. To buy a pig in a poke. 21. To play one's game. 22. To pour water in (into, through) a sieve. 23. To praise smb. beyond the skies/the moon. 24. As pretty as a picture. 25. As handsome as a paint. 26. Not to have a penny/a sixpence/a dime to bless oneself. 27. Not to have a shirt (rag) to one's back. 28. Not to know A from B. 29. To put spokes in one's wheel 30. Pride goes (comes) before a fall/destruction. 31. To promise mountains and marvels. 32. One fool makes many. 33. The voice of one is the voice of none. 34. One step above the sublime makes the ridiculous. 35. On Monday morning don't be looking for Saturday night. 36. As pale as a corpse (as ashes, death). 37. Let George do it [Корунець 2003].

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

9. _____

10. _____

11. _____

12. _____

13. _____

14. _____

15. _____

16. _____

17. _____

18. _____

19. _____

20. _____

21. _____

22. _____

23. _____

24. _____

25. _____

26. _____

27. _____

28. _____

29. _____

30. _____

31. _____

32. _____

33. _____

34. _____

35. _____

36. _____

37. _____

42. Match Ukrainian and English variants of the idiomatic expressions below. For each of them make a proper sentence for better memorizing:

a) 1. який Сава, така й слава; 2. що було, то загуло; 3. з ким поведешся, того й наберешся; 4. на світі нема нічого вічного; 5. ледве зводити кінці з кінцями; 6. шила в мішку не сховаєш; 7. найкраща риба - ковбаса / гарна птиця ковбаса; 8. тихо, як у вусі / чути, як трава росте; 9. не відкладай на завтра те, що можна зробити сьогодні; 10. одна паршива вівця всю отару поганить; 11. хто сміється, тому не минеться; 12. краще жайворонок у руці, ніж журавель у небі; 13. людям язиків не зав'яжеш; 14. темно, хоч в око стрель; 15. підвезти воза / підкласти свиню; 16. чуже бачити аж під лісом, а свого й під носом не помічати; 17. підірвати довір'я до себе; 18. грошей добру копійку / грошей дай Боже; 19. всі дівчата, мов квітки, а звідки погані баби беруться; 20. тримати язик за зубами / ні пари з уст; 21. дати прочухана / нагріти чуба; 22. не лишити каменя на камені; 23. ні пуху, ні луски; 24. морочити комусь голову; 25. козак не без долі / і в наше віконце ще загляне сонце; 26. білими нитками шито; 27. служити і вашим, і нашим; 28. м'яко стеле, та твердо спати; 29. недовго (комусь) ряст топтати; 30. не водись з дурнем; 31. попасти пальцем у небо; 32. пусті слова / балачки; 33. верзти нісенітницю; 34. наговорити сім мішків / кіп гречаної вовни; 35. узнати/спізнати, почім ківш лиха; 36. в гурті і смерть не страшна / поділене горе – півгоря; 37. око за око/зуб за зуб; 38. обіцянка-цяцянка, а дурному радість; 39. дурнів не орють, не сіють (а вони самі родяться); 40. знайте нас: ми кисллиці – то з нас квас; 41. а яке мені діло/ моя хата з краю; 42. був кінь, та з'їздився; 43. біда вимучить, біда й навчить; 44. рука руку мие. 45. зарізати курку, що несла золоті яйця [Корунець 2003].

b) 1. like teacher, like pupil; 2. let the dead bury the dead; 3. he who keeps company with the wolves, will learn to howl; 4. the morning sun never lasts a day; 5. to keep a body and soul together; 6. murder will out; 7. of all birds give me mutton; 8. one could have heard a pin drop; 9. one today is worth two tomorrows; 10. one rotten apple decays the bushel; 11. people who are too sharp cut their own fingers; 12. pie in the sky; 13. pigs grunt about everything and nothing; 14. pitch darkness; 15. to play a dirty (mean, nasty) trick on one; 16. to point out a mote in one's eye; 17. to poison the fountains of trust; 18. a pretty penny; 19. a pretty little pig makes an ugly sow; 20. to keep one's tongue between one's teeth; 21. to make it hot for one; 22. to make mince meat/to make meat of smth.; 23. more power to your elbow; 24. to pull one's leg; 25. every dog has his day; 26. this is too thin; 27. to run with the hare and hunt with the hounds; 28. a saint's words and cat's claws; 29. one's sands are running out; 30. never bray at an ass; 31. to find a mare's nest; 32. sounding brass; 33. to talk through one's hat; 34. to talk a dog's (horse's) hind leg off; 35. to touch bottom; 36. company in distress makes sorrow less; 37. tit for tat; 38. tomorrow come never; 39. weeds want no sowing; 40. we got the coach up the hill; 41. what's Hecuba to me/to you; 42. when bees are old they yield no honey; 43. the wind in a man's face makes him wise; 44. scratch my back and I'll scratch yours. 45. To kill the goose that laid the golden egg [Корунець 2003].

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

9. _____

10. _____

11. _____

12. _____

13. _____

14. _____

15. _____

- 16. _____

- 17. _____

- 18. _____

- 19. _____

- 20. _____

- 21. _____

- 22. _____

- 23. _____

- 24. _____

- 25. _____

- 26. _____

- 27. _____

- 28. _____

- 29. _____

- 30. _____

- 31. _____

_____.
- 32. _____

_____.
- 33. _____

_____.
- 34. _____

_____.
- 35. _____

_____.
- 36. _____

_____.
- 37. _____

_____.
- 38. _____

_____.
- 39. _____

_____.
- 40. _____

_____.
- 41. _____

_____.
- 42. _____

_____.
- 43. _____

_____.
- 44. _____

_____.
- 45. _____

_____.

43. Choose in part B of the exercise below the corresponding English equivalents for the following Ukrainian idiomatic/phraseological expressions and substantiate the way in which you decided to translate them:

A. 1. виїденого яйця не вартий; 2. я не я, і хата не моя/ моя хата з краю; 3. купається /плаває, як вареник у маслі; 4. як тільки язик повертається; 5. як сніг на голову; 6. лупцювати, як Сидорову козу; 7. (дивитися) як цап /баран на нові ворота 8. спіймати облизня; 9. чув дзвін, та не знає, де він; 10. як чугуївська верства (високий); 11. чого я там не бачив; 12. спасти на думку; 13. отримати прочухана; 14. рости як із води; 15. здоров'я-найдорожчий скарб; 16. розбити глек із кимсь; 17. розв'язувати руки комусь; 18. сім п'ятниць на тиждень; 19. кашу маслом не збавиш; 20. водити за ніс (когось); 21. морочити комусь голову/піддурювати когось; 22. від долі не втечеш/у всякого своя доля; 23. клепки не вистачає (комусь); 24. верзти нісенітницю; 25. справи йшли як по маслу; 26. з вірогідного джерела/ з вірогідних джерел, із свіжих рук; 27. буря в склянці води; 28. гроші /гаманець, або життя; 29. не їла душа часнику, не буде й смердіти.

B. 1. is not worth a straw; 2. it does not concern me/it is not business of mine; 3. one lives in luxury/on the fat of the land; 4) how dare(s) one say so; 5. to come plump upon one/ to come like a bolt from the blue; 6. to beat the life out of one; 7. to look/ be astounded, to be very surprised; 8. to fail face/be a complete failure; 9. that is mere hearsay/rumor; 10. (as) tall as a maypole; 11. I've nothing lost there; 12. to bring back (call) to memory; 13. to grow (take) one's gruel; 14. to overgrow; 15. good health is above wealth; 16. to have a quarrel with one/to break off with one; 17. to give rein/to give full scope (swing) to one; 18. to keep changing one's mind; 19. plenty is no plague; 20. to pull (one) by the nose; 21. to pull one's leg; 22. every bullet has its billet; 23. (one) has not all his buttons/one has a screw loose, one is a little wanting, one is not right up there; 24. to talk nonsense /bunkum; 25. things went swimmingly/without a hitch, work like butter; 26. straight from the horse's mouth/ straight from the tin; 27. a storm in a tea-pot/tea-cup (Am. a tea-cup/tea-pot tempest); 28. to stand and deliver; 29. people throw stones only at trees with fruit on them.

[Корунець 2003]

44. Translate the text using appropriate variants for translation of phraseologisms:

З інтерв'ю із вченим та лікарем Андрієм Воробйовим

Питання: Чи можна очікувати нову хвилю інтересу до вчення Маркса, нові спроби побудови раю земного – комунізму?

Відповідь: Рай земний придумав не Карл Маркс. Комуністичне суспільство було у секті есеїв ще у часи Ісуса Христа. Колгоспи і комуни в Росії з'явилися до революції (їх усі знищив автор кривавої колективізації, точніше – покріпачення селян у 1929-1930 роках), їх багато за кордоном і зараз. Я сам бачив багатий колгосп у ФРН. На мою думку, інтерес до праць

Маркса за кордоном не зазнав жодних змін після наших зречень від нього. Ну, а нам – що з Марксом, що без – поки що грамота на шкоду.

Питання: Від яких теперішніх держав і правителів ви очікуєте дії, спроможні затьмарити життя всього світового співтовариства? Чи можуть з'явитися у XXI сторіччі диктатори на зразок Сталіна або Гітлера?



Відповідь: Диктатори-тирани усі дуже схожі. Недарма ж ходить легенда, що Саддам Хусейн – син Сталіна. Навіщо сталінам-гітлерам з'являтися у XXI сторіччі, коли вони й зараз існують? Загрозу всьому світу вони несуть, але вже відпрацьовані засоби вкорочувати їм руки. У наше сторіччя цілком нової поінформованості суспільства, де свобода пересування та вертикальна соціальна мобільність талановитих людей визначає життєвість економіки, тиранія в країні – як пісок у підшипнику.

Найстрашніший вбивця всіх часів і народів – Йосип Джугашвілі (на прізвисько Сталін) точно наслідує царя Ірода, тільки масштаби інші. Але нащадки навіть ім'я останнього перетворили у проклін, тоді як у нашого й дотепер знаходяться шанувальники. Явні шанувальники не такі страшні, їх навіть можна пробачити. Страшні таємні шанувальники, що затягують у сіті довірливі душі, заманюючи у свої ряди прихильників твердої руки. Короткозорі політики продовжують розводити теревені про закономірності "первинного накопичення", наводять, як приклад, Америку кінця позаминулого сторіччя з її владою мафії, рекету, лають революцію.

Але чому нам обов'язково вчитися у західних розбійників на кшталт рокфеллерів, дюпонів, які, награвувавши доволі, стали батьками цілком поважних сімейств? Усе б нам повторювати або наздоганяти чийсь вчорашній день.

Що ж до революцій, то їх лають люди, які відповідальність за свої помилки завжди звалювали на когось. Їм заважали погода, землетруси, епідемії, попередні правителі – все їм не так. Проклинати революцію – це все одно, що лаяти буревій. Чи можна революції попереджати? Протягом сторіч це вдавалося Англії, Швеції, Норвегії, Данії та багатьом іншим країнам.

45. Translate the sentences using appropriate variants for translation of phraseologisms:

1. Проте зараз вибори вже позаду, і уряд нарешті налаштований покласти край конфлікту.

2. Політики, навіть ті, що нагорі, здається, граються з вогнем біля скирти майже навмисно.

3. Останнім слабким місцем команди президента є її невпевненість у повній підтримці акта президента силовими структурами.

4. Уряд намагається зробити гарну міну при поганій грі.

5. Є шанс, що у нас у 2004 році буде нормальна країна, якщо демократи вичистять авгієві конюшні, які вони отримали у спадщину.

6. Ми розглядали післявоєнний період як час, коли можна було пожинати плоди нашої перемоги.

7. Таке ставлення, безперечно, зачепило за живе людей у Києві.

8. У центрі його рекламної кампанії лежить невдалий слоган "Коней на переправі не міняють".

9. Для України двері до трансатлантичної співдружності демократичних країн ми триматимемо відкритими.

10. Західні держави повинні допомогти показати тим народам, що в кінці "демократичного тунелю" є світло.

11. Коли працюєш у компанії, якій потрібно змінити характер ведення справ, іноді доводиться затягувати пасок.

12. Лемко, не маючи рідного храму, святив паску в римо-католицькому костелі, але таке свячене ставало кісткою в горлі.

13. Оженився – пропало, живи з нелюбом до гробової дошки.

14. З вами я в огонь і в воду.

15. Джерела припускають, що міліція краще б заплющила на це очі.

16. На той час я вже порвав із керівництвом партії. Я "пішов у народ" і став працювати механіком.

17. На руку ісламістів грає багато невирішених економічних проблем.

18. Однак, якщо ми хочемо, щоб Європа не залишалася в наступному столітті розділеною, то всі європейці, в тому числі й Україна, повинні взяти долю Європи у свої власні руки.

19. У цих надзвичайно каламутних водах різні політичні фракції почнуть ловити "маленьку рибку", що їм потрібна напередодні виборів.

20. Через те, що Інтернет робить світ меншим, значно збільшується значення знаходження спільної мови.

21. Останні кілька років президент і прем'єр йдуть пліч-опліч і знаходять спільну мову.

22. Міфи про олігархів, слід визнати, не виникли нізвідки.

23. У цензури увірвався терпець і вона закрила газету на три місяці.

24. 3 липня 1996 року головні спонсори президентських перегонів разом почали збирати дивіденди.

25. Ніхто в уряді не хотів брати на себе відповідальність. І якби не мер, то ми б і досі товкли воду у ступі.

26. Навіть якщо нацизм поки й причаївся у деяких місцях, він обов'язково підніме свою потворну голову, виявляючись в екстремістських рухах, тероризмі, погромах, депортаціях та етнічних чистках.

27. Я зателефонував йому ще раз і почув нотки роздратування в його голосі: "Чому ж товкти воду у ступі? Якщо це вирішено, то треба робити!"

28. Таким чином, за півтора роки до чергових президентських виборів найпотужніше політичне лобі пішло в історію.

29. Такий поворот подій поставив би "партію влади" перед надзвичайно складним вибором.

30. Він, ця надія і опора клану, публічно підвищує голос на своїх вчорашніх союзників.

31. Чи зуміють олігархи повернутися у велику політику?

32. Влада повела себе так, нібито вона оголосила дефолт по всіх своїх передвиборних зобов'язаннях.

33. Деякі з них безперечно мають намір залишитися на політичній сцені.

34. Він, очевидно, викинув на вітер мільйони доларів, зосередивши ударні сили у Перській затоці.

35. Не дивно, що цей олігарх, відомий своєю здатністю прораховувати наперед, зробив ставку на нього.

36. Білий дім повністю дає собі звіт у тому, що відносини з Китаєм – це не зовсім та сфера, де можна необачно імпровізувати.

37. Олігархи великодушно відпустили один одному гріхи і цілих півроку виступали єдиним фронтом.

38. Місцеві приватизатори поспішають зловити якомога більшу рибу у каламутній воді.

39. Якщо ж не створити можливостей для приватного бізнесу, на програмі можна сміливо поставити хрест.

[Карабан 2003]

46. Translate texts using appropriate variants for translation of phraseologisms:

ХОЛОДНО

І було холодно й незатишно. І хотілося пити. А в хаті ж не було нікого, як зрештою, і завжди. Полюбляю застуду. Вона нагадує ознаки наркотичного сп'яніння. Вона зақолисує. Қоли б не так хотілося пити. Я вже розуміла, що взавтра не зможу бути на роботі, а на мене чеқатимуть. Це — єдине місце, де на мене ще чеқають. Треба було б зателефонувати, але ця думка фатально зіштовхнулася з іншою: для того, щоб зателефонувати, довелося б вибиратися зі свого зігрітого лихоманкою кубла. Довелося би плентати до телефона. Навіть, більше, довелося б напружувати спечені температурою губи і видобувати захриплий голос із посипаної перцем горлянки. І як же хотілося пити. На якийсь момент я вже майже була готова робити щось зі своїм німічним тілом, але врешті здалася на волю благословенної втоми. Матово-світле обличчя Юдифі, қолись бачене у провінційній картинній галереї, впливло з тітьми і стурбовано схилилося наді мною. Вона відқлала закривавлену голову Олоферна вбіқ і полишила брунатно-золотаве тло картини, аби поправити подушку під мою обважнілою головою. Тақа собі сестра-қалібниця. Дати води, одначе, тақ і не здогадалася. І почався таноқ тіней, який чи не завжди супроводжує самотні мої хвороби. Вони заступали одна одну, тягли мене до якогось небаченого трону, танцювали за мою спиною, чим дуже дратували мене. Вони простягали до мене свої безтілесні руки, торқалися мене і пливли геть, щоби поступитися місцем іншим, таким же безтілесним, таким же сірим. Чи білим?

Я проқинулася. Слабқа, розчавлена гарячкою, з қолами під очима, але майже здорова. Принаймні достатньо здорова, аби згадати, що біля ліжка

стоять годинник, тож я можу легко дізнатися, котра година, а також не менш легко довідатися, що це саме той час, коли мені належиться спожити суміш із різноманітних, не дуже коректних висловів на мою адресу з боку безпосереднього і посереднього керівництва. Я, напевне, пропустила сьогоднішній робочий день, бо крізь старі фіранки густо лився до кімнати приглушений золотий мед зимового надвечір'я. Він уже перемішався із сіриватими сутінками настільки, що речі в кімнаті вкрилися дивною тьмяною лускою. І спливав останніми краплями. Ще півгодини — і стане темно. Протягла руку до телефона, який, виявляється був тут, поруч, наосліп натисла кілька кнопок. Напам'ять їх знаю. Бадьорий голос шефа проспівав щось про те, що я таки потрапила до свого агентства. До свого дорогого в усіх сенсах того слова агентства. Не надто життєрадісним тоном я сповістила йому, хто на дроті, й наготувалася слухати свою належну дозу вишуканого хамства. Бо що ж лишалося робити. Я пропустила без попередження початкову ланку серії складних переговорів, де мали бути «і кров, і сльози, і любов». Я й сама жалкувала про це. Пішло нанівець кілька тижнів роботи, кілька тижнів захопленого полювання за всілякими подробицями про хлопчиків, з якими ми мали укласти досить таки знаменну угоду, в чесності яких добряче сумнівалися і грошики яких усе ж манили нас здалеку, мов осяйна зоря на небосхилі. Я перегорнула купу паперів, я знайшла силу-силенну людей, кожен із яких намагався обдурити мене, відповідаючи на мої запитання. Я намагалася вирахувати мінімальні запити цих молодих і підкутих усіма пекельними цвяшками монстриків від сучасного бізнесу. Я вже прорахувала силу-силенну запитань, які мала поставити, наперед знаючи, що всі огидні стратегії невідповіді на запитання, використання напівправди чи повної неправди, переведення стрілок, підміни відповідей зустрічними запитаннями будуть використані. І майстерно використані. Я передчувала насолоду від цієї вербальної безкровної боротьби на інтерес, на гроші, врешті-решт на те, хто ж з нас хитріший, хто із нас краще вміє чути за словами неказану правду, хто вміє прораховувати три ходи наперед. Не раз і не двічі дивилася на себе в дзеркало тим поглядом, який мав переконати їх у тому, що я бачу наскрізь і п'ять метрів під ними, і хоч би скільки поступок вони робили, та цього ніколи не буде досить, аби переконати мене в тому, що вони нічого більше запропонувати не можуть. Я заїздила аналітичну групу, вони змальовували мене всіма їм відомими ненормативними епітетами, але піддалися моєму захопленню і теж почали вишукувати всі можливі й неможливі подробиці про опонентів. Я проробила ходи в ті місця, де хлопчики зазнали поразки, як і в ті місця, де поразки зазнали від них. Поразки людей дають значно більше інформації, ніж успішні справи. Цілком як у Толстого: щастя однакове, нещастя — різне. А тепер я

пропустила найцікавіше. Доведеться посидіти збоку переговорного столу, принаймні на перший раз, і лише згодом зайняти своє місце ведучого переговорної групи. До того ж я передбачала необхідність міняти на бігу зручні черевикі, до яких уже так звикла, коли формувала попередню стратегію спілкування зі своїми дорогенькими майбутніми партнерами. Початок задавав тон, а я не знала, що там відбулося. Я мала звикати поступово до думки, що все відбулося не так, як я хотіла, як планувалося. Отже, доведеться переробляти якщо не все, то значну частину напрацьованого. А це завжди було гірше, ніж починати спочатку і вже тоді примірятися до подальших кроків. Я була готова до найгіршого. Втім, жевріла маленька надія, що шеф не захотів міняти кінцят на переправі й переніс щось на колісь, сподіваючись, що я таки з'явлюся при повному здоров'ї, як не вчавтра, то сьогодні.



Я була вражена тим, що почула. Шеф співав арію з опери «Зеро, всі – повне зеро, тільки не ти», та ще й так виразно, що я не могла віднести це на рахунок своїх вад слухового сприймання. Його схвильовані кресендо й димінуендо долинали зі слухавки, як ніжне муркотіння kota, якого погладдили саме там і саме так, як треба. Я слухала, роззявивши рота, про те, як чудовонсе зробила, і що контракт у нас в руках, і що краще бути не могло, і що залишилися якісь дрібні пункти, і чи добре я відпочила після такої м'ясорубки, і що я билася, як левиця... І багато ще чого. Я невиразно пробурмотіла слова подяки за все почуте й акуратно, напрочуд акуратно, покдала слухавку на місце.

Я там, виявляється, була. Я була там і щось навіть робила. Я робила все правильно. Я майже виграла переговори. Я маю право на відпочинок.

Наступну зустріч із тепер уже майже партнерами було заплановано за тиждень, тому наступного дня вбрала до непристойного затерті джинси, старий обшарпаний светр і спробувала прослизнути до свого робочого місця непоміченою. Майже так і сталося. Я заховалася за дебільну, але тепер таку необхідну перегородку, що відокремлювала кожного з нас від решти колективу, і принишкла на якийсь час, аби хоч якось з'ясувати, що відбувається в офісі. Було ще зарано для того, аби щось відбувалося. Але поступово в заздалегідь відомому порядку почав спливатися люд. Почулися давно відомі жарти людей, які працюють біч-о-біч вже достатньо давно, що дозволяє спілкуватися одне з одним мовою неохайних неандертальців, яких, однак, уже привчили їсти з тарілки і носити краватку. Пролунала серія традиційних залищань до секретарки, якою завжди розпочинав робочий день мій недолугий коханець. Не сказати б, що ревную, але подряпати пикі часом хочеться. Не маю дурнуватої звички стирчати, мов цвях, на робочому місці від самого світанку, тому на досить суттєвий відтинок часу була забезпечена можливістю слухати і не бути допитаною, вникати і не бути поміченою.

З почутого я зрозуміла, що я добряча стерва, в якій ще повчитися треба, і що скуйовджені хлопчики залишали вчора поле бою на щитах. Поступово почали вимальовуватися подробиці перебігу неогоціації. Я, виявляється, брала їх голими руками, хоча переважно мовчала. Виявляється, я була добре вбрана і ще краще підмальована. А головний хлопчик запросив мене потай на вечерю. Ну, це він так думав, що потай. А я відмовила йому «до кращих часів». Виявляється, мене аж ніяк не чекають сьогодні в офісі. Отже, коли я виникла зі свого кутка, як Кам'яний гість, чи то пак Привид батька Гамлета, виникла німа сцена «Пі ж і я». Я невиразно привіталася до всіх разом і підкреслено безтурботно прошвендяла до секретарки, щоб узяти стенограму вчорашнього засідання, яка, звичайно ж, іще не була готова. Ну, як завжди. З чемною погрозою попросила зробити це якомога швидше і відбула в невідомому напрямку.

Вдома не знайшла кращого заняття, як тупо злягти на кнапу. ОК, я провела перший тур переговорів. Що далі?

Далі все було дивно й незрозуміло. Я не ходила на роботу днів зо три. Потім усе ж таки пішла, пронизана страхом від голови до п'ят. На наступну зустріч, із тепер уже партнерами. Сиділа, як спаралізоване опудало, боялася розтулити рота і з нудьгою спостерігала, як стрілка підточує панчошу на лівій нозі. Звичайно ж, я ледь не напам'ять вивчила стенограму і вже знала все, що сказала минулого разу. Найсмішніше, що я все так і казала б. Якби була там. Але я знала, тепер уже напевне, що мене там не було.

Blank lined paper with horizontal ruling lines.

ЖОНАЛПЫЙ ЧОЛОВІК



У мене кілька жінок, хоч я не мусульманин і не бігаміст, і донжуанство перечить моїй вдачі. Яқось так склалося, що приятелі й знайомі, відходячи з цього світу і вважаючи, що я людина, на яку можна покластися, заповіли мені своїх дружин, а мені при смертному одрі і незручно було відмовлятися, і з часом у мене назбиралося стільки законних жінок, що я навіть усіх їх не знаю в обличчя. Часто вони приходять і заявляють: «Я твоя дружина», і я мушу пестити немовлят або підлітків, яких я до того ніколи не бачив, давати їм їжу й притулок, аж поки вони не зникнуть, так само загадково, як і з'явилися. Я ніколи не встигаю роздивитися, хлопчик

це чи дівчина, як вони вже щезають. Я хотів спочатку встановити закономірність цієї появи, бо мені здавалося, що з певною горою року їх то прибуває, то меншає, а коли починаються дощі, то вони особливо численні,

"АвтоЗАЗ" переходить на випуск нових автомобілів. – The AvtoZAZ car factory switches to a new car make production.

Компанія "Вестингауз" має намір інвестувати більше 1 млрд. доларів у розвиток української енергетики. – Westinghouse Electric intends to invest more than \$1 billion in the development of Ukrainian power engineering.

Для України обраний образ **Олександра Довженко**, який увібрав у себе творчий досвід і трагедію **національної інтелігенції**. – The image chosen for Ukraine was **Oleksandr Dovzhenko, a movie director**, who absorbed the creative experience and tragedy of the **Ukrainian intelligentsia**.

Pragmatic adaptation can also be used in the translation of sentences where exchange rates are mentioned:

Одна гривня – це приблизно 1,5 датських крони. – US \$100 is approximately 13 krone.

The above mentioned Ukrainian sentence is in the text about Denmark. Because translation is done into English, it is inappropriate to direct hryvnya rate and therefore you see a dollar rate to the crown [Карабан 2003].

46. Translate the sentences using pragmatic adaptation:

1. Американці пообіцяли відшкодувати фінансові втрати по бушерському замовленню, у тому числі й підшукати інвестора для "Турбоатому".

2. Напевно не забули ви, як то ваш учитель чи священик дав вашій групі цілий блискучий злотий за гарний спів, котрого вони самі вас навчали.

3. У цьому році завод в Айзенбаху випустять 132700 автомобілів марки "Корса".

4. У Першу світову війну не тільки забрали на фронт газдів, але й запроторили до концентраційного табору у Талергофі (Австрія) місцевих священиків.

5. Той стрій після нашого вигнання названо краківським.

6. За старим стилем свято Святого Михайла припадає на 8 листопада.

7. Отже, це сцена з народного життя. 8. "Велика четвірка" – тютюнові компанії "Філіп Морріс", "Ар-Джей-Ар", "Бі-Ей-Ті" та "Ротманз" – вже вклали багато мільйонів доларів у свої фабрики в Україні.

9. У заключному турі тендеру конкуренцію компанії "Локхйд Мартін" складатиме аерокосмічна корпорація "Макдоннелл Дуглас".

10. На Банківській це питання вже вирішено.

11. На прес-конференцію з'явився й Віктор Ющенко.

12. У наступному році "Світоч" розпочне будівництво нових виробничих корпусів.

13. "Лукойл" займає перше місце у світі за обсягами розвіданих запасів нафти і четверте місце з виробництва нафти.

14. Михайло Жванецький приїде в Україну з концертами у жовтні.

15. Богдан Хмельницький очолював повстання проти польського панування в Україні з 1648 року.

16. Літописець Нестор був автором кількох агіографічних праць та важливого історичного літопису.

17. У 1863 році Петро Валуєв заборонив фактично всі публікації українською мовою.

18. Серед незалежних агентств – Республіка та Рух-Прес, пов'язане з політичною партією "Рух".

[Карабан 2003]

COMMON COURTESY AND POLITICAL CORRECTNESS IN TRANSLATION (THE CHOICE OF WORDS MOTIVATED BY TACT)

A special type of pragmatic adaptation in translation (especially for American audience) is taking into account the requirements of political correctness – claims not to offend by inadequate word or expression the feelings of different groups of people and different minorities. First of all it concerns the correct choice of words, expressions and grammatical structures of sentences that are polite in English speech and also special denotations of men or women, racial, ethnic and religious minorities and others.

a) Adaption of translated sentence according to the usual politeness

To avoid impolite imperative form in the case of asking, you should use the following types of interrogative sentences:

Петре, позич мені двадцять гривень. – "Petro, could you let me have twenty hryvnas?"

Розкажіть мені щось про себе, про свої зацікавленості, про свої слабкі місця? – Could you tell us something about yourself, your interests, your weaknesses?

Дозвольте поставити неввічливе запитання. – Will you permit an impolite question?

Розкажіть докладніше про вашу поточну діяльність. – Will you expand on your current activities?

Чи Ви не візьмете на себе труд прочитати нам уривки, що стосуються мого брата? – Will you take the trouble of reading to us the passages which concern my brother?

Чи не могли б Ви навести приклад? – Could you cite an example?

[Карабан 2003]

47. Translate the sentences using “polite form”:

1. Прошу, назвіть кілька яскравих випадків.

2. Опишіть, будь ласка, їх функції.

3. Розкажіть трохи докладніше про вашу позицію.

4. Дозвольте мені зараз поставити каверзне питання.

5. Назвіть, будь ласка, імена кількох ваших конкурентів.

6. Дозвольте сісти.

7. Прокоментуйте участь бойовиків у чеченському конфлікті.

8. Будь ласка, пригадайте цю стару історію.

9. Підпишіться, будь ласка, за блок Гончара.

10. Будь ласка, дайте мені адресу однієї з їхніх асоціацій.

11. Скажіть мені, чому Ви прийшли до нас.

12. Вибачте мене, якщо я забуду Ваше ім'я.

13. Добрий день. Сідайте.

14. Будь ласка, прокоментуйте твердження, що ви перебуваєте у Німеччині незаконно.

15. "Докторе," каже він, "зробіть мені милість."

16. Заходьте, будь ласка.

17. Вибачте мене за те, що я питаю вас.

[Карабан 2003]

b) Adaption of translated sentence according to the political correctness

Political correctness for denotation of the ill person

No	Yes
<i>invalid, handicapped, defective, crippled, deformed, abnormal, people with special needs, differently abled, physically challenged etc.</i>	People with disabilities
<i>Deaf man</i>	Man with hearing impairment
<i>Cancer patient</i>	Patient with cancer
<i>Person confined to a wheelchair («особа, прикута до інвалідного візка») etc.</i>	A person who uses a wheelchair/ a person with AIDS

Political correctness for sex denotation

No	Yes
<i>man</i>	human being, human, person, individual
<i>mankind, man</i> (у збірному значенні)	human beings, humans, humankind, humanity, people, human race, human species, society, men and women
<i>man-made</i>	synthetic, artificial
<i>workingman</i>	worker, wage earner
<i>man in the street</i>	average person, ordinary person
professions	
<i>Salesman, weatherman etc.</i>	Salesperson, weatherperson etc.
<i>anchorman</i>	anchor
<i>bellman, bellhop</i>	bellboy
<i>businessman</i>	businessperson, business executive, manager, business owner, retailer тощо.
<i>Cameraman</i>	camera operator, cinematographer
<i>chairman</i>	chairperson, chair
<i>cleaning lady</i>	cleaner, cleaning woman, housecleaner, office cleaner, housekeeper
<i>clergyman</i>	member of the clergy, cleric, minister, rabbi,
<i>priest</i>	pastor
<i>congressman</i>	representative, member of Congress, legislator
<i>fireman</i>	firefighter
<i>forefather</i>	ancestor
<i>housewife</i>	homemaker
<i>insurance man</i>	insurance agent
<i>layman</i>	layperson, nonspecialist, nonprofessional

<i>mailman, postman</i>	mail carrier, letter carrier
<i>militiaman</i>	law enforcement officer, police officer
<i>policeman</i>	police officer, law enforcement officer
<i>salesman</i>	salesperson, sales representative
<i>spokesman</i>	spokesperson, representative
<i>sportsman</i>	sportswoman, athlete
<i>stewardess</i>	steward, flight attendant
<i>weatherman</i>	weather reporter, weathercaster, meteorologist
<i>workman</i>	worker
<i>Lady doctor, female lawyer, girl athlete etc.</i>	Woman layer etc.

Parallel word combinations for persons of both sexes

No	Yes
<i>Man and wife</i> (чоловік і жінка)	Husband and wife
<i>Men and girls</i> (чоловіки та жінки)	Men and women, boys and girls
<i>Men and ladies</i> (пани та пані)	Men and women, ladies and gentlemen

Pronouns that denote a sex

No	Yes
<i>When reporter covers controversial story, he has a responsibility to present both sides of the issue.</i>	When reporters cover controversial stories, they have a responsibility to present both sides of the issue. Anyone who covers controversial stories, has a responsibility to present both sides of the issue.

	<p>You should use:</p> <p>1. personal or possessive pronouns (<i>I, me, my, mine, we, us, our,, ours, yours</i>) and neutral noun (<i>anyone</i>) that do not denote a sex instead of <i>he, she</i>.</p> <p>2. impersonal forms of a sentence (When controversial stories are covered, there is a responsibility to present both sides of the issue).</p>

Avoid the following sex denotations

No
<p><i>Girl, distaff side, fair sex</i> (до жінок в цілому), <i>the little woman</i> (до дружини), <i>coed</i> (до колеги студентки), <i>bachelor girl, spinster, old maid</i> (до незаміжньої жінки), <i>womanly, manly, feminine, masculine</i> (про позначення рис, що асоціюються за стереотипом з однією або іншою статтю)</p>

Political correctness for denotation of another sexual orientation

No	Yes
<i>homosexual</i>	Person with different sexual orientation

Political correctness for denotation of older people

No	Yes
<i>Elderly people, the aged</i>	Older adults, older people. Senior citizens, seniors (понад 65 років)

Political correctness for denotation of national groups

No	Yes
<i>Negro, colored American</i>	African American, Black American, Afro-American
Американські індіанці з племені навахо	Dine (also known as Navaijo)
Корінні жителі США	Natives, native people
<i>Asiatic Americans</i>	Asian Americans
Іспаномовні американці	Hispanic Americans Mexican American Haitian American Latino

За В. І. Карабаном

48. Translate the sentences using “political correctness”:

1. Запальничку помітила прибиральниця, яка, намагаючись освітити приміщення з її допомогою, сфотографувала своє власне обличчя чотири рази, поки не здогадалася про справжнє призначення цієї запальнички, і принесла її своєму начальнику.

2. Сімдесят вісім відсотків респондентів приписували цю "славу" якій роботі страхувальників компанії.

3. Два мільярди доларів – це, безперечно, не така вже й велика сума, якщо брати валютні резерви; з іншого боку, вона дорівнює майже 12 мільярдам гривень, чого достатньо для виплати заборгованості по зарплаті працівникам бюджетної сфери.

4. Минулого тижня Єпископська рада вирішила позбавити митрополита всіх прав, які він має як священник.

5. Фактична, неміфологічна, правда значно простіше. Ясенецький був сином страховика у Києві.

6. Я знав, що більше ніколи не побачу землю моїх предків.

7. Він поїхав до Камеруну без будь-якого захисту, тому що було не так багато людей, які бажали працювати у країні, де лютує малярія, отримуючи зарплатню прибиральниці у посольстві.

8. Тим часом вони зараз працюють над поліпшеною моделлю, яка здатна перевозити як воду, так і пожежників.

9. Республіканці-конгресмени не мають взаємних зобов'язань із нинішнім кремлівським керівництвом.

10. Більш схильні до суворого іміджу бізнесменів, чоловіки залишають право на експериментування жінкам.

11. На ринку домінують люди з Кавказу. їх чисельна перевага над іншими продавцями величезна.

12. На місці злочину під тілом Жамогорцяна міліціонери знайшли газовий пістолет, перероблений для стрільби кулями.

13. На військовій базі в Люкенвальді німецькі поліцейські та митники знайшли 4 мільйони контрабандних сигарет, готових до продажу.

14. На його прохання я проінформував штат Білого дому та конгресменів.

15. Аристократи синіх кровей, які можуть сказати вам, коли і точно чому їх далекі предки стали аристократами, зібралися разом відкрити цю академію.

16. Вона найняла жінку, щоб замінити прислугу-чоловіка, тому що вважала, що якість обслуговування підвищиться.

17. Це стало причиною сентиментальних спогадів та дружніх обійм із стюардесами зі Львова.

18. Коли агента КДБ розкривали на високій посаді десь, наприклад, у Польщі, представник КДБ відкидав це заздалегідь як нісенітне звинувачення, кажучи, що вони ніколи не вербували агентів у соціалістичній країні.

19. Одна стюардеса показала, що мати вдарила металевим прибором для їжі одну з дівчаток по голові.

20. Він був представником від робітників під час страйку проти власників заводу.

21. Припустимо, що продавець отримує 15 відсотків комісійних з усього, що він продає.

22. Головним представником цього руху був Микола Михальченко.

23. Для гуртових продавців особливо корисним може бути досвід роботи механіком або бізнесменом.

24. Під час перестрілки із західнонімецькими снайперами були вбиті всі заручники-ізраїльтяни, а також п'ять терористів та один поліцейський.

25. Родини у всіх селах обирають натри роки голову.

26. Регулюючи потоки повітря, ці системи забезпечують утворення місць, де немає диму, для здійснення евакуації та надання доступу пожежникам.

27. Вона була заповзятою спортсменкою.

28. Президент може призначити одного з членів комітету головою або ж сам комітет може обрати голову комітету.

29. Міський архітектор також консультується із непрофесіоналами, яких стосується цей план.

30. З 1963 р. по 1978 р. вона працювала оператором і режисером кінофільмів.

31. Однак продаж передбачає двостороннє спілкування між продавцем і покупцем.

32. Це графство має раду, що складається з п'яти членів, з яких один працює як голова.

33. Деякий час він був ведучим програми "Прогноз погоди".

34. У 1978 році ватажки агресивних культів вбили конгресмена і трьох журналістів, які розслідували діяльність у Джонстауні.

[Карабан 2003]

49. Translate the sentences using "political correctness":

1. Гірам Роудс Ревелс (1822-1901) був першим чорношкірим американцем, якого було обрано до Сенату США.

2. У 1914 році Маргарет Сенджер була обвинувачена у виданні журналу "Повстанка", де вона піддавала нищівній критиці суворі обмеження, накладені законодавцями на поширення інформації про протизаплідні засоби.

3. У 1972 році Гатчинсон стала першою республіканкою, обраною до законодавчого органу Техасу.

4. Рання негритянська музика у США поєднувала африканську музикальну традицію із словником та структурою євроамериканської музики.

5. У 1981 році Вітворт стала першою гольфісткою, яка протягом своїх виступів заробила більше мільйона доларів.

6. Наприклад, знижки для людей похилого віку свідчать про їх позитивну дискримінацію.

7. Дискримінація хворих на СНІД та гомосексуалів щодо забезпечення житлом та медичного страхування примусила людей протестувати проти дій деяких урядових органів.

8. Лікування раку суттєво поліпшилося після 1920-х років, коли менше 20 відсотків хворих на рак білих у США могли прожити більше п'яти років.

9. Майже будь-яка міфологія включає оповідку про те, як людство отримало вогонь.

10. Детективне оповідання – це жанр оповідання, де в якості головного розкривача злочину виступає приватний детектив або поліцейський.

11. Пізніше вона стала першою жінкою-адвокатом, яка мала право виступу у суді.

12. Культурний вплив чорношкірих американців був помітний в опері Джорджа Гершвіна "Поргі і Бесс" (1935 р.).

13. У 1984 році Соїєр стала першою кореспонденткою програми новин "60 хвилин", для якої вона взяла численні інтерв'ю у знаменитостей.

14. Після приблизно 4000 року до нашої ери з'явилося одне з найскладніших творінь людства – місто.

15. Незважаючи на законодавство, що забороняє такі страйки, поліцейські, пожежники, вчителі, поштарі та диспетчери повітряного руху проводять їх.

16. Американська асоціація пенсіонерів є найстарішою й найбільшою організацією, що захищає пенсіонерів.

17. Етичний раціоналізм стверджує, що певні фундаментальні моральні настанови внутрішньо притаманні людству і що такі основні моральні принципи є раціонально самоочевидними.

18. Вони одружилися у Лондоні у 1929 році і незабаром Волліс стала відомою як високосвітська господиня.

19. Шість років тому три московські жінки – Анна, Роза та Євгенія – стали Аннетет, Ребеккою та Зенею. Ці три подруги, які були офіціантками у будинку Брежневих і працівницями Головного управління громадського харчування при ЦК КПРС, виїхали на постійне місце проживання до США, Ізраїлю та Югославії, відповідно.

20. Людина має найрозвиненіший з усіх тварин мозок.

21. Я прагну бути простою людиною.

22. У кімнаті перебували три тілистих хворих жінки, які втратили свідомість і були під'єднані до апарату "штучна нирка".

[Карабан 2003]

TRANSLATION OF THE POETRY

50. In this chapter you will see different original articles on the topic. Revise them and do the following tasks

Poetry Translation

By Hashim G. Lazim, Assistant Professor, Ajman University of Science and Technology Network, UAE

From time immemorial, poetry has been part and parcel of people's lives. It immortalized ancient civilizations through epics such as Gilgamesh, the Illiad, Beowolf etc. Poets, however, gained special dignified status. What is poetry, then? What makes it so highly evaluated?

Poetry, to begin with, is meant to express the emotions and touch the feelings and depths of listeners or readers. It adds something essential to their experiences. The poet, therefore, has to be fully aware of the capacity of language to make his message highly effective. The words of the poem surpass their textual denotations; they take new shades of meaning dictated by the poetic context.

Be that as it may, poets resort to diverse devices to serve their intentions. They apply a variety of figures of speech; there is rhythm, rhyme, tone; there is deviation from the institutionalized linguistic code, and there is musicality expressed through meters and cadence.

Poetry: translatable?

Poetry, possessing all the above components, aroused doubts and queries on the possibility of its translatability. Whereas some people look at it as a sacred entity, others dared to conquer its impregnable fortifications!

The opponents of poetic translation such as W. B. Bateson and Turco propose their reasons: when poems, especially philosophical ones, satires, lyrics, etc, are translated into another language, they become not only flabby poems, but rather new ones in a new language. They stress that poetry in translation surely loses its basic elements. Such views go with the belief that poetry is wholly lost in translation.

Professor H. G. Widdowson in his book *Stylistics and the Teaching of Literature*, 1975, appears less extreme. He assumes that the translation of poetry is extremely difficult because of "the patterning of sound and sense into a single meaning."

Arabic views have been expressed in this respect. Al-Jahedh, for instance, believes that poetry is untranslatable; in case it is translated, its meter will be distorted, its tone disturbed and pleasure disappears. This view stems from the fact that each language has its own poetic meters and music.

Verse Translation vs. Prose Translation

Should we, then, refrain from translating poetry, or should we attempt at translating it irrespective of all precautions? The second view is advocated here for if poetry is left inaccessible to translation, mankind would be deprived of a huge number of poetic works which are masterpieces themselves.

One may wonder whether the translation be in verse or prose. A variety of views have been proposed in this regard. Theodore Savoy in his book *The Art of Translation*, 1968, mentions some of these views. He says that people such as Carlyle, Leigh Hunt and Professor Postates believe that poetry cannot be translated into a form other than poetry, for its aesthetic impact is expressed through meter. Others such as Mathew Arnold and Helaire Belloc expressed the possibility of translating poetry into prose for a prose form can still have its poetic essence.

It is supposed here that since poetry has its distinctive features, it cannot be rendered into pure prose. The poet is mainly concerned with the connotative force of words. The translation of poetry into poetry entails preserving the rhyme, figurative language and the general tone of the original. This cannot be achieved unless the translator has a special talent and introspection. Some poetic translations, so deep and original, have impressed readers in the other languages. Few of the translated versions have been deemed even more illuminating than the original. Professor Nickolson's translation of Jamil Buthayna's poems is but a lucid example:

*Oh, might flower a new that youthful prime
And restore to us, Buthayna, the bygone time.*

*And might we again be blest as we want to be
When thy folk were nigh and grudged what thou gavest me.
Shall I ever meet Buthayna alone again?*

The difficulty of poetic translation leads many to think that the translator of poetry must himself be a poet otherwise he should not dare to square the circle! There appeared also other attempts to translate poetry into rhythmic prose. Khalil Mutran, for instance, translated some of Shakespeare's plays applying rhythmic prose. Yet, pure prose translations are not recommended as much of the music of poetry is lost.

To conclude, poetry can be translated by those who have deep interest in poetry and who possess the poetic feel and sensation, in addition to their mastery of the other language. The poet, in this regard, is a leading translator. But, how many poets, who master a foreign language, can be found?

translationdirectory.com/articles/article1362.php

Переклад віршів : види перекладу та їх особливості

Переклад віршів ... Наскільки складне і специфічне для перекладача подібне завдання?.. І в чому полягають специфіка і складність? Для кожного з тих, хто займається подібним творчістю (так, так – це саме творчість!). Відповіді на ці питання в чомусь схожі, але й у чомусь різні. Все залежить, в першу чергу, від професійної підготовки і творчої індивідуальності людини. Кожен по-своєму вирішує, який вид перекладу віршів обрати при роботі над твором конкретного автора. Тут можливо багато варіантів: від прозового переказу оригінального тексту іншою мовою до створення нового поетичного твору, адекватного джерела за змістом і формою. І, хоч останнє є, звичайно, вищим пілотажем у даній сфері, проте, далеко не завжди повний віршований поетичний переклад буде краще свого неримованого побратима. У цій статті ми не ставимо перед собою завдання дати якийсь ключ до якісного перекладу віршів, за допомогою якого перекладач зможе негайно стати фахівцем з поетичному перекладу: наша мета полягає в аналізі різних видів цієї особливої області перекладацького ремесла, що вимагає творчого підходу і іскри літературного таланту.

Види перекладів віршів

- *Прозаїчний переклад віршів*

Прозаїчний переклад віршів – найпростіший підхід до перекладу поетичних творів. Він характеризується тим, що на виході – прозовий текст, що передає максимально близько до оригіналу смислово, інформаційну та естетичну складові. Завданням цього підходу є максимальне розкриття ідеї оригінального тексту, проходження всіма тонкощами думки автора і передача всіх літературних прийомів, крім прийомів поетичних. При цьому приноситься в жертву одна з найцінніших складових джерела – поетична форма твору.

Характерною відмінністю цього виду є те, що текст-результат абсолютно позбавлений таких характерних елементів поетичного тексту як рима, ритмічна структура і розбиття на строфи.

Область застосування прозового перекладу віршів і доцільність його використання

Визначимо випадки, коли прозаїчний переклад віршів прийнятний, і випадки, коли він неприпустимий. Найчастіше цей вид вживається при викладі змісту пісень, виконуваних в різних кінофільмах. Це одна з основних сфер його застосування. Однак, у більшості випадків, тут йде мова не про повноцінний перекладі, а про короткий виклад пісні. Якщо ж говорити про прозовий переклад віршів, що вживається в області літературної творчості, то можна вказати два випадки, коли його застосування може бути обґрунтовано.

По-перше, подібний підхід може бути доцільним у разі, якщо оригінальний поетичний текст є частиною якогось більш великого прозового твору (роману, п'єси, повісті) і відіграє в ньому другорядну роль. Це може бути, наприклад, яка-небудь епіграма, розказана кимось з персонажів або щось подібне. При цьому необхідно звертати увагу на те, щоб у самому творі, частиною якого є перекладається текст, не було вказівок на те, що він викладається у віршованій формі. Наприклад, якщо хтось скаже: «Я зараз заспіваю вам пісню ...» і після цього почне говорити прозою, це буде, м'яко кажучи, дещо дивно ... По-друге, прозаїчний переклад віршів може бути застосований у разі, коли форма відступає на другий план у порівнянні з думкою, викладеною автором в оригінальному поетичному творі. Цінність і краса цієї думки можуть бути настільки самоцінні, що заради збереження її незмінності та самобутності можна пожертвувати віршованій формою. Адже, як би там не було, при віршованому перекладі неможливо не відступити від оригіналу, причому часто відступити досить далеко. Так от, в даному випадку, жертвуючи красою поетичного оформлення тексту, ми зберігаємо в незмінності авторську думку, яка і є тут головною цінністю. Однак потрібно зауважити, що така ситуація трапляється досить рідко, і більшість поетичних творів краще, все-таки, передавати у віршованій формі. Коли неприпустимо застосування прозового перекладу віршів? Не можна переводити прозою вірші, основна цінність яких полягає в їх поетичній самобутності: тобто коли смислове наповнення віршів втрачає свою неповторність, якщо викласти їх у прозі. Але треба зауважити, що і у віршованій формі такі поетичні твори переводити теж досить непросто: треба володіти поетичним талантом, не меншим, ніж талант, яким володіє автор.

Не можна виконувати переклад віршів у прозі і в тому випадку, коли вони є частиною іншого прозового твору і по ходу сюжету є вказівка на те, що це саме вірші. Але, втім, ми вже говорили про це вище.

- *Поетичний переклад віршів*

Відразу обмовимося, що під поетичним перекладом віршів ми тут маємо на увазі переклад, який має всі властивості віршованого тексту, крім рими. Інакше кажучи, переказ виконується в формі білого вірша. Потрібно

зауважити, що білий вірш досить своєрідний і часто за своїми поетичним властивостям може перевершувати навіть повністю римований віршований текст, якщо під поетичними властивостями тут на увазі піднесеність і красу твору. Ніхто, ймовірно, не буде сперечатися з тим, що переведення в цій формі зробити набагато легше, ніж в повній віршованій формі. Однак, незважаючи на те, що рима в даному випадку не застосовується, необхідно дотримуватися віршованій розмір, будь то ямб, хорей, дактиль, анапест або амфібрахій. У зв'язку з цим, даний вид перекладу, безумовно, вимагає від перекладача певних навичок віршування і знання типів віршованих розмірів. Але в поетичному перекладі також можливі різні варіанти підходу до перекладному тексту: насамперед тут можливий переклад, як в оригінальному віршованому розмірі, так і з використанням розміру зміненого. Зміни ці можуть стосуватися збільшення або зменшення кількості стоп: наприклад, вірш, написаний на досить компактному англійською мовою в розмірі чотиристопного ямба, буває простіше перекласти на російську, використовуючи п'ятистопний ямб. У деяких же випадках може бути навіть доцільним зміна самого типу віршованого розміру, наприклад, хорей може бути замінений на ямб, анапест на дактиль або амфібрахій і т. д. У будь-якому випадку, використання білого вірша, дає перекладачеві більший простір для творчості, з огляду на те, що він не обмежений підбором рим.

Область застосування поетичного неримованого перекладу віршів і доцільність його використання

Подібно прозового перекладу віршів, поетичний переклад віршів також має область свого застосування і свої обмеження. Давайте їх розглянемо. Говорячи по суті, ми будемо тут розглядати навіть не області застосування даного виду перекладів, а основний принцип, який визначає його доречність у тому чи іншому випадку. Цей принцип полягає в тому, що, як ми вже сказали вище, неримований поетичний переклад має дуже специфічний характер, який доречний не у всіх жанрах поезії. Його забарвлення сильно залежить від уживаного віршованого розміру: нерідко може виникнути ситуація, коли використання цього виду переказу може надати цілком серйозному тексту дещо іронічне звучання (в першу чергу це стосується хорей), або, навпаки, змусити звучати легке нехитре вірш надто патетично (це більш стосується ямба і тридольних розмірів). Давайте порівняємо два вірші, написаних чотиристопним хорі, в першому використовуються рими, а другий написано білим віршем. Обидва вони говорять про одне й те ж, проте другий навряд чи можна читати без посмішки, та й поетичні якості його кульгають:

<p>Ты поймёшь меня едва ли, Хоть к тому стремишься честно: Тем, кто боли не познали, Состраданье неизвестно...</p>	<p>Ты меня понять не сможешь, Хоть того желаешь сильно: Не познал ты боли в жизни И не можешь сострадать мне.</p>
--	---

Звичайно, багато залежить від того, як перекладач володіє технікою віршування і наскільки у нього розвинений смак і літературне чуття. Узагальнюючи вищесказане, можна резюмувати: якщо оригінал має повну віршовану форму (використовуються рими), використовувати даний вид перекладу потрібно з великою обережністю, з огляду на те, що білий вірш може сильно змінити характер звучання вірша. Якщо враховувати цей момент, в принципі, обмежень на застосування поетичного перекладу без рим немає.

Інше питання: чи доцільно використовувати цей вид перекладу, якщо можна зробити повний віршований переклад? А ось це вже питання зовсім з іншої категорії ... а саме – категорії фінансової . Справа в тому , що повний поетичний переклад, мова про який піде у нас нижче, досить дорога послуга, розцінки на яку коливаються близько десяти євро за рядок. І потрібно сказати, що ці розцінки не завищені, як може в перший момент здатися. Справа в тому, що професійний і сумлінний перекладач поетичних текстів витрачає на роботу з одним рядочки близько години напруженої праці . На поетичний же переклад без використання рим розцінки будуть, звичайно, на порядок нижче. Ось, власне, і все міркування.

- *Віршований переклад*

Під терміном віршований переклад ми розуміємо створення поетичного тексту, відповідного оригіналу за змістом, формою і своїм художнім властивостям , в якому використовуються всі елементи, характерні для поетичного твору, включаючи риму. Віршований переклад – це вершина художнього перекладу тексту, так як вимагає від перекладача не лише літературного таланту та вміння писати вірші, але, крім того, здатності вмістити в віршовану форму іншої мови вихідний сенс, ідею і навіть літературні прийоми. Всі види перекладу віршів, про які ми говорили вище, мають деякі обмеження і умови свого застосування, про віршованому перекладі віршів цього сказати не можна: він може застосовуватися у всіх випадках, які тільки можна собі уявити. До недоліків цього виду перекладацької діяльності можна віднести його складність, трудомісткість і високі вимоги до майстерності перекладача, а з точки зору замовника єдиним і головним його недоліком є його висока вартість. На відміну від вищевказаних видів перекладу віршів, при описі яких ми викладали області

їх застосування та обмеження, що накладаються їх специфікою, при описі перекладу віршованого ми опишемо головні труднощі, які можуть постати перед перекладачем при вирішенні цього непростого завдання.

Труднощі віршованого перекладу

Головна проблема при даному виді перекладу віршів – це структура поетичного тексту, що вимагає вживання рим і певного віршованого розміру. Саме поетична структура доставляє так багато складнощів при створенні на іншому мові адекватного оригіналу тексту. Справа в тому, що мова перекладу може істотно відрізнитися від мови джерела, як стилістикою, так і мовними конструкціями, що ставить перед перекладачем задачу переплавити авторські ідеї та образи у форму кінцевого мови. Коли перекладач береться за переклад віршів, йому в першу чергу необхідно визначитися з однією річчю: чи буде віршований розмір і структура римування відповідати оригіналу чи ні. Перший випадок найскладніший, але і самий кращий. Якщо перекладач вирішує змінити структуру вірша, то потрібно визначитися, яку ж структуру краще віддати перевагу, при цьому необхідно враховувати смислове наповнення вірша: зовнішня форма твору повинна підходити до його змістом. У деяких випадках при перекладі з англійської або німецької на російську представляється доцільним збільшити кількість стоп у рядку: наприклад, перетворити чотиристопний ямб в п'ятистопний. Таке рішення може бути доцільним, у зв'язку з більшою ємністю згаданих мов у порівнянні з російським, яких вимагає для вираження того ж об'єму інформації більшої кількості лексичних одиниць. І все-таки, кращим рішенням буде переклад віршів в оригінальному розмірі. Головні труднощі при перекладі віршів являє собою завдання вміщення вихідного сенсу в рамки обраного віршованого розміру, і потрібно сказати, що точний і дослівний переклад в даному випадку можливий дуже рідко. Але він і не потрібен! Необхідно робити основний упор на передачу головної думки і настрою оригіналу, його неповторного «аромату»; і нічого страшного, якщо при цьому доведеться трохи відступити від джерела. Головне, щоб твір виглядало цілісним і у читача навіть і думки не виникло, що він читає переклад, а не оригінальний авторський текст. Неможливо дати якісь рекомендації з подолання позначених вище труднощів – тут все залежить в першу чергу від досвіду і літературного таланту самого перекладача, його вміння дотепно знайти вихід зі складної ситуації, вирішити завдання, майже нерозв'язні.

de-sprache.ru/raznoe/perevod-stihov.html

51. Translate the poems into English:

Русалка

*Породила мене мати
В високих палатах.*

Ша й понесла серед ночі
У Дніпрі скупати.
Купаючи, розмовляла
Зо мною, малою: —
Пливи, пливи, моя доню,
Дніпром за водою.
Ша впливи русалкою
Завтра серед ночі,
А я вийду гуляти з ним,
А ти й залоскочеш.
Залоскочи, моє серце:
Нехай не сміється
Надо мною, молодю,
Нехай п'є-уп'ється,
Не моїми кров-сльозами —
Синьою водою Дніпровою...
Нехай собі
Гуляє з дочкою.
Пливи ж, моя єдина.
Хвили! мої хвили!
Привітайте русалоньку...—
Ша й заголосила,
Ша й побігла. А я собі
Плила за водою,
Поки сестри не зустріли,
Не взяли з собою.
Уже з тиждень, як росту я,
З сестрами гуляю
Опівночі. Ша з будинку
Батька виглядаю.
А може, вже поєдналась
З паном у палатах?
Може, знову розкошує
Моя грішна мати? —
Ша й замовкла русалочка,
В Дніпро поринула,
Мов пліточка. А лозина
Пихо похитнулась.

Вийшла мати погуляти,
 Не спиться в палатах,
 Пана Яна нема дома,
 Ні з ким розмовляти.
 А як прийшла до берега,
 Що їй дочку згадала,
 І згадала, як купала
 І як примовляла.
 Та їй байдуже. Пішла собі
 У палати спати.
 Та не дійшла, — довелося
 В Дніпрі ночувати.
 І незчулась, як зусіли
 Дніпрові дівчата —
 Та до неї, ухопили,
 Та їй ну з нею гратись,
 Радісінькі, що піймали,
 Грالیся, лоскотали,
 Поки в вершу не запхали...
 Та їй зареготались.
 Одна тільки русалонька
 Не зареготалась [8].

Т. Г. Шевченко



Русалка

*Шам де похілились верби над водою
Шам живе русалка і не зна покою
Кожну ніч на берег вона впливає,
Гойдається на вербі і пісні співає.*

*Пісню цю почує молодий хлопча,
Піде він на голос її у воді спочине,
На траву ранкову опустились роси,
А з очей русалки покотились сльози.*

*Зорі вже загасли. Птахи заспівали,
Тільки дрібні хвилі по воді розтали,
Потонув юначе у воді холодній,
Не засне русалка у цей день сьогодні [8].*

Ксенія Рихальська, Ірїй



ЯПОНІЯ

1

Наметами квітучими рясніє
Твоїх вишень весняна заметіль.
І, мов дитя, на білих грудях хвиль
Тебе гойдають чорні буревії.
Але вже око змружене крізь вії
Зорить за обрієм нехибну ціль,
І десь у дальнім лоні інших піль
Твоя весна, мов тихий колос, зріє.
Ти до кінця плекаєш любий сон
В борні нездоланого самурая,
Що всі думки твої бере в полон.
О воле, що нема їй перепон,
Що суходіл і море перекрає!
Чи чуєш ти, як темна буря грає?

2

Тебе, мов бранку, обступили гори
І полум'ям пашать тобі в лице.
Ти розсуваєш замкнене кільце
У зачаровані, німі простори,
І слухаєш, як важко дише море,
І в цвіті бачиш кожне деревце.
Тут — наче серце спіймано в сільце,
А там навколо — всесвіт неозорий.
І в літні ночі, темні й запашні.
Ти чуєш, чуєш в яві і вві сні



Смарагдові тини
Високих гір
Рядами щільними
Оточують Ямато –
Нема в країні кращої
землі!

**Ямато Такеру но Мікото
«Коджікі», II, 30 (Записи
давніх діянь, 712 р.) [8]**

Зеленим верболозом,
Сливи цвітом
Себе прикрасимо
І вип'ємо вина,
А потім хай той цвіт і опадає!

аса но Самі «Ман-йо-шю», V, 821 (Збірка міриад листків, II пол. VIII ст.) [8]

Гірською вишнею
 В тумані промайнула
 – І роздивитись до ладу не зміг,
 Та закохався
 Майже до нестями!

Кі но Цураюкі [8]

Лісова пісня

Русалка Польова
 (з благанням кидается до Мавки)
 Сестрице, пошануй!
 Краси моєї не руйнуй!

Мавка
 Я мушу.

Русалка Польова
 Уже ж мене пошарпано,
 всі квітоньки загарбано,
 всі квітоньки-зірниченьки
 геть вирвано з пшениченьки!
 Мақ мій жаром червонів,
 а тепер він почорнів,
 наче кривця пролилася,
 в борозенці запеклася...

М а в қ а

*Сестрице, мушу я! Твоя краса
на той рік ще буйніше залишає,
а в мене щастя як тепер зов'яне,
то вже не встане!*

Р у с а л қ а П о л ь о в а

(ламає руки і хитається від горя, як од вітру қолос)

Ой гореньқо! қосо моя!

қосо моя золотая!

Ой лишеньқо! қрасо моя!

қрасо моя молодая!..

М а в қ а

*Твоїй красі вік довгий не судився,
на те вона зроста, щоб полягати.
Даремне ти благаєш тақ мене, -
не я, то інший хто її зожне.*

Р у с а л қ а П о л ь о в а

*Глянь, моя сестро, ще хвиля гуляє
з краю до краю.*

*Дай нам зажити веселого раю,
поқи ще літєчқо сяє,*

поқи ще житєчқо не полягло, -

ще ж неминуче до нас не прийшло!

Хвильку! Хвилиночку! Мить одну, рідная!

*Потім поникне краса моя бідная,
ляже додолу сама...*

*Сестро! не будь як зима,
що не вблагати її, не вполити!*

М а в қ а

*Рада б я волю вполити,
тільки ж сама я не маю вже волі.*

Р у с а л қ а П о л ь о в а

*(шепче, схилившись Мавці до плеча)
Чи ж не трапляється часом на полі
гострим серпochком поранити руку?*

Сестронько!
зглянься на
муку!
Крапельки крові
було б для
рятунку доволі.
Що ж? Хіба крові
не варта краса?

М а в қ а
(черкає себе
серпом по руці,
кров бризкає на
золоті коси
Русалки
Польової)
Ось тобі, сестро,
яса! [8]

Леся Українка
«Лісова пісня»
(дія II)



Список використаної літератури:

1. Карабан В.І., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську мову : [навчальн. пос.-довідник для студентів вищих навч. закладів] / В. І. Карабан, Дж. Мейс. – Вінниця : Нова книга, 2003. – 608 с.
2. Корунець І. В. Теорія та практика перекладу (аспектний переклад) : [підручник] / Ілько Вакулович Корунець. – Вінниця : Нова книга, 2003. – 448 с.
3. Максимов С. Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Теорія та практика перекладацького аналізу тексту : [навч. пос.]. – К. : Ленвіт, 2012. – 203 с.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

1. Андієвська Е. Джалапіта: [вибрані твори] / Емма Андієвська – Львів : ЛА „Піраміда”, на замовлення приватного підприємця Говди І. В., 2006. – 160 с. – (Видавничий проект сучасної літератури „Приватна колекція”).
2. Забрамська Наталка. Завжди. Новели / Наталка Забрамська. – Львів : Кальварія, 2007. – 160 с.
3. Покальчук Ю. В. Просто любити... / Ю. В. Покальчук. – Харків : Фоліо, 2008. – 188 с. – (Сафарі).
4. Покальчук Ю. В. Озерний вітер / Ю. В. Покальчук. – Харків : Книжковий клуб, 2008. – 240 с.
5. Прохасько Тарас. Лексикон таємних знань. Новели / Тарас Прохасько. – Львів : Кальварія, 2006. – 192 с.
6. Сич О. Uroboros / Олег Сич. – Львів : ЛА „Піраміда”, 2007. – 176 с.
7. Слапчук Василь. Клітка для неба: [повісті] / Василь Слапчук – Київ : Факт, 2007. – 280 с. – (Сер. “Ехсептіс ехсіпіндіс”).
8. ukrlit.vn.ua/Теорія/ЗМІСТ/fxabf.html.

Джерело фотозображень – веб-колекція Microsoft Office Online

Translation

Посібник
для студентів 4-го курсу

Module II

Автор посібника – **Л. Б. Кротенко**
Художнє графічне оформлення, підбір ілюстрацій,
обкладинка – **Л. Б. Кротенко**



Підписано до друку 17.06.2014 р. Формат 60x84/16.
Папір офісний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. др. арк. 5,28. Обл.-вид. арк. 5,21
Зам. № 450.
Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію ДК № 1101 від 29.10.2002. (044) 234-75-87
Віддруковано в друкарні Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова (044) 239-30-26